

YHDESSÄ ONNISTUMME VÄHENTÄMÄÄN VÄKIVALTA

Etelä-Suomen läänin alueen Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan
väkivallan ehkäiseminen 2004 – 2007-hankkeen toimintaohjelma

ETELÄ-SUOMEN LÄÄNINHALLITUKSEN SOSIAALI- JA TERVEYSOSASTON
JULKAISUJA 4/2005

YHDESSÄ ONNISTUMME VÄHENTÄMÄÄN VÄKIVALTA

Etelä-Suomen läänin alueen Lähisuhteissa
ja perheissä tapahtuvan
väkivallan ehkäiseminen
2004 – 2007-hankkeen toimintaohjelma

KUVAILELEHTI

Julkaisija
Etelä-Suomen lääninhallitus

Julkaisun päivämäärä
21.11.2005

Tekijä
Virpi Dufva

Julkaisun nimi

Yhdessä onnistumme vähentämään väkivaltaa. Etelä-Suomen läänin alueen Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäiseminen 2004 – 2007 -hankkeen toimintaohjelma.

Tiivistelmä

Etelä-Suomen lääninhallituksessa on asetettu vuosina 2004–2007 toteutettavaa lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisyhanketta varten Kehittämisyryhmä sekä kolme alueellista asiantuntijaverkostoa. Kehittämisyryhmän puheenjohtajana toimii maaherra Anneli Taina. Hanke on osa valtakunnallista lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisemisen toimintaohjelmaa.

Kehittämisyryhmän ja asiantuntijaverkostojen työhön osallistuu useiden eri hallinnonalojen ja järjestöjen edustajia Etelä-Suomen läänin alueelta, koska lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisytyössä tarvitaan laaja-alaista, moniammatillista ja poikkialueellista yhteistyötä. Tämän edistäminen on yksi hankkeen keskeisimmistä tehtävistä. Yhteistyön merkitys näkyy myös Etelä-Suomen läänin turvallisuustutkimuksen (2004) tuloksissa; viranomaisten välisellä yhteistyöllä vähennetään kansalaisten mielestä parhaiten mm. väkivaltarikoksia ja lisätään turvallisuutta.

Kolme alueellista asiantuntijaverkostoa omalta osaltaan tukevat hankkeen tavoitteiden toteuttamista. Uudenmaan alueellisen asiantuntijaverkoston, Malmin malli -työryhmän sekä Turvallinen lapsuus -työryhmän asiantuntijaverkostojen toiminta on muotoutunut jo aiemmin tehdyn työn pohjalta. Vuosina 1998–2002 lääninhallituksessa toteutettiin Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyhanke, johon sisältyi mm. palveluja kartoittava kysely läänin kunnille. Kyselyn tulokset huomioitiin nykyisen hankkeen tavoitteita asetettaessa.

Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto on toiminut vuodesta 1998 lähtien ja sen kokoonpano on joustavasti muuttunut vuosien mittaan. Ryhmän toiminnan tavoitteena on saada kuntiin moniammatilliset työryhmät, kouluttaa ammattihenkilöitä, keskustella rakentavasti ja tiedottaa. Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto kiinnittää erityistä huomiota naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn.

Malmin Malli- asiantuntijaverkosto vie eteenpäin läänin alueelle ja laajemminkin Malmilla kehitettyä työmallia. Helsingissä Malmin sairaalan poliklinikka ja Malmin poliisi ovat ottaneet käytännön, jolla pyritään parantamaan pahoinpitelyn uhrin oikeusturvaa ja viranomaisten yhteistyötä. Yhteistyön välineeksi on kehitetty PAKE eli pahoinpitely- ja kehokarttalomake, jotta potilaan vammat ja muut pahoinpitelytiedot tulee kirjatuksi.

Turvallinen lapsuus -asiantuntijaverkoston toiminta perustuu Kymen alueen kuntien vuosina 1998–2002 yhteistyössä kehittämään Turvakartta-ohjelmaan, johon sisältyy mm. lasten turvakasvatusta päiväkodeissa. Nyt tavoitteena on kehittää ja ottaa käyttöön toimintamalleja lasten oireiluun ja turvattomuuteen liittyvien riskien tunnistamiseen varhaiskasvatuksessa sekä moniammatillisessa yhteistyössä.

Viime vuosina on läänin alueella kehitetty paikallisia toimintamalleja lähisuhteiden väkivallan ehkäisyyn ja väkivaltaa kokeneiden tukemiseen mm. Forssan seutukunnan alu-

eella, Porvoossa ja Vihdissä. Nämä paikkakunnat olivat mukana sosiaali- ja terveysministeriön Kunnalliset toimintaohjelmat väkivaltasektorilla -pilottihankkeessa. Lisäksi paikallista, sektorikohtaista väkivallan ehkäisytoimintaa on ollut mm. Kanta-Hämeen, Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan alueella.

Myös järjestöt ovat toimineet perheissä tapahtuvan väkivallan vähentämiseksi sekä kehittäneet malleja väkivallan uhrien ja tekijöiden hoitamiseen. Nyt on aika levittää hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja koko lääniin sekä tehdä yhteistyötä valtakunnallisesti muiden läänien kanssa.

Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisyhankkeen visio vuodelle 2008 on, että Etelä-Suomen läänin alueen kaikki kunnat ovat mukana ainakin yhdessä moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä, jolla on kehittämis-/kouluttamis- yms. vastuu lähisuuhdeväkivallan ehkäisemisestä sekä väkivaltatilanteisiin joutuneiden alueellisten hoitopalvelujen järjestämisestä.

Avainsanat (asiasanat)

lähisuuhdeväkivalta, perheväkivalta, moniammatillisuus, väkivallan ehkäiseminen

Kokonaissivumäärä

36 + liitteet

Kieli

Suomi

Hinta

-

Jakaja

Etelä-Suomen lääninhallitus

Kustantaja

Etelä-Suomen lääninhallitus

Sarjan nimi ja numero

Etelä-Suomen lääninhallituksen
sosiaali- ja terveysosaston julkaisuja
4/2005

ISBN

952-460-105-2 (nid.)
952-460-106-0 (PDF)
ISSN 1455-3244

INFORMATIONSSIDA**Utgivare**

Länsstyrelsen i Södra Finlands län

Utgivningsdatum

21.11.2005

Sammanställd av

Virpi Dufva

Publikationens namn

Tillsammans lyckas vi minska våldet. Handlingsprogram för projektet Förebyggande av våld i närrelationer och inom familjen 2004-2007 i Södra Finlands län.

Resumé

För projektet Förebyggande av våld i närrelationer och inom familjen, som genomförs under åren 2004–2007, har vid länsstyrelsen i Södra Finlands län tillsatts en utvecklingsgrupp och tre regionala sakkunnignätverk. Ordförande för utvecklingsgruppen är landshövding Anneli Taina. Projektet utgör en del av det rikstäckande handlingsprogrammet för att förebygga våld i närrelationer och inom familjen.

I utvecklingsgruppens och sakkunnignätverkens arbete deltar representanter för många olika förvaltningsområden och organisationer i Södra Finlands län, eftersom arbetet för att förebygga våld i närrelationer och inom familjen kräver ett brett, mångprofessionellt samarbete över förvaltningsgränserna. Att främja sådant samarbete är en av de centralaste uppgifterna i projektet. Betydelsen av samarbete märks också i resultaten av trygghetsundersökningen i Södra Finlands län (2004); samarbete mellan myndigheter är enligt medborgarnas det bästa sättet att minska bl.a. våldsbrott och öka tryggheten.

De tre regionala sakkunnignätverken bidrar till att projektets mål uppnås. Verksamheten inom Nylands regionala sakkunnignätverk, arbetsgruppen för Malm-modellen samt arbetsgruppen för en trygg barndom har utformats utifrån tidigare arbeten. Åren 1998–2002 genomförde länsstyrelsen ett projekt för förebyggande av våld mot kvinnor, i vilket bl.a. ingick en serviceenkät till kommunerna. Resultaten av enkäten beaktades då målen för det nu aktuella projektet ställdes upp.

Nylands regionala sakkunnignätverk har verkat sedan år 1998 och dess sammansättning har smidigt förändrats under årens lopp. Gruppens verksamhet går ut på att få mångprofessionella arbetsgrupper i kommunerna, utbilda yrkespersonal, samtala på ett uppbyggande sätt och informera. Nylands regionala sakkunnignätverk ägnar speciell uppmärksamhet åt förebyggande av våld mot kvinnor.

Sakkunnignätverket för Malm-modellen sprider inom och också utöver länets gränser en arbetsmodell som har utvecklats i Malm i Helsingfors. Polikliniken vid Malms sjukhus och polisen i Malm har tagit i bruk ett system för att förbättra det misshandlade offrets rättskydd och myndigheternas samarbete. Som verktyg för samarbetet har utvecklats ett formulär för kartläggning av misshandel och kroppsskador (PAKE), så att patientens skador och annan misshandelsinformation kan registreras.

Sakkunnignätverket för en trygg barndom baserar sig på programmet Trygghetskartan, som kommunerna i Kymmeneregionen utvecklade i samarbete under åren 1998–2002. I programmet ingår bl.a. trygghetsfostran för barn i daghem. Nu är avsikten att inom småbarnspedagogik och multiprofessionellt samarbete utveckla och ta i bruk handlingsmodeller för att identifiera riskerna av symptom och otrygghet.

Under de senaste åren har inom länet utvecklats lokala handlingsmodeller i syfte att förebygga våld i närrelationer och stödja dem som har blivit utsatta för våld, bl.a. i

Forssa ekonomiska region, Borgå och Vichtis. Dessa orter ingick i social- och hälsovårdsministeriets pilotprojekt Kommunala handlingsprogram inom våldssektorn. Dessutom har lokal sektoriell våldsförebyggande verksamhet förekommit bl.a. i Egentliga Tavastland, Kymmenedalen och Södra Karelen.

Också organisationer har verkat för att minska våldet inom familjer och utvecklat modeller för vård av våldsoffer och våldsverkare. Nu är det dags att sprida bra praxis och handlingsmodeller inom hela länet och samarbeta nationellt med de övriga länen.

Projektet för förebyggande av våld i närrelationer och inom familjen har för år 2008 visionen att varje kommun i Södra Finlands län skall vara med i åtminstone en mångprofessionell samarbetsgrupp, som har ansvar för utveckling och/eller utbildning o.d. vid förebyggande av våld i närrelationer samt ansvar för ordnande av vårdtjänster för dem som har råkat i våldssituationer.

Nyckelord (ämnesord)

våld i närrelationer, familjevåld, mångprofessionellt samarbete, förebyggande av våld

Antalet sidor, totalt

36 + bilagor

Språk

Finska

Pris

-

Distributör

Länsstyrelsen i Södra Finlands län

Förläggare

Länsstyrelsen i Södra Finlands län

Seriens namn och nummer

Länsstyrelsen i Södra Finlands län,
social- och hälsovårdsavdelningens
publikationer 4/2005

ISBN 952-460-105-2 (nid.)

952-460-106-0 (PDF)

ISSN 1455-3244

Sisältö.....	9
1. TAUSTAA.....	10
1.1. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen globaalina ilmiönä.....	10
1.2. Etelä-Suomen läänin alueen Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen 1998 – 2002	10
2. KATSAUS ERI OHJELMAKOKONAISUUKSIIN JA SUUNNITELMIIN VALTAKUNNALLISEST I.....	12
2.1. Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2004–2007	12
2.2. Sosiaali- ja terveysministeriön Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemi- nen 2004 – 2007 toimintaohjelma.....	12
2.3. Sosiaalialan kehittämishankkeet	13
2.4. Kansallinen terveysprojekti ja Terveys 2015 kansanterveysohjelma.....	14
2.5. Sisäisen turvallisuuden ohjelma.....	14
2.6. Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi.....	15
2.7. Tasa-arvo-ohjelma.....	16
2.8. Alkoholiohjelma ja huumausainepoliittinen toimenpideohjelma.....	16
2.9. Varhaiskasvatussuunnitelman sekä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista.....	17
2.10. Euroopan Unionin Daphne II-ohjelma.....	19
3. ETELÄ-SUOMEN LÄÄNIN ALUEEN LÄHISUHTEISSA JA PERHEISSÄ TAPAHTUVAN VÄKIVALLAN EHKÄISEMINEN 2004–2007-HANKKEEN KEHITTÄMISRYHMÄ JA ALUEELLISET ASIANTUNTIJAVERKOSTOT.....	20
3.1. Kehittämisyhmän tehtävät ja kokoonpano.....	20
3.2. Uudenmaan alueellisen asiantuntijaverkoston tehtävät ja kokoonpano.....	22
3.3. Malmin malli – asiantuntijaverkoston tehtävät ja kokoonpano.....	22
3.4. Turvallinen lapsuus – asiantuntijaverkoston tehtävät ja kokoonpano.....	24
3.5 Yhteistyötahot.....	24
4. LÄHISUHTEISSA JA PERHEISSÄ TAPAHTUVAN VÄKIVALLAN EHKÄISEMINEN 2004–2007 -HANKKEEN TAVOITTEET.....	25
4.1. Kehittämisyhmä.....	25
4.2. Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto.....	27
4.3. Malmin malli – asiantuntijaverkosto.....	29
4.4. Turvallinen Lapsuus – asiantuntijaverkosto.....	31
4.5. Hankkeen visiot.....	32
5. KOULUTUS.....	32
6. TUTKIMUS- JA SELVITYSTYÖ.....	33
7. JULKAISUT JA TIEDOTTAMINEN.....	33
8. HANKKEEN AIKATAULU JA ARVIOINTIKÄYTÄNNÖT.....	34
9. Abstract.....	35
10. Liitteet.....	37

1. Taustaa

1.1. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen globaalina ilmiönä

YK:ssa ja mm. sen ala- ja erityisjärjestöissä (WHO, UNIFEM, UNICEF) perheväkivaltaa on käsitelty lähinnä kolmen asiaryhmän, kriminaalipolitiikan, ihmisoikeuksien sekä nais- ja tasa-arvoasioiden yhteydessä. YK:n yleiskokous antoi 20.1.1993 julistuksen naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi. Julistus edellyttää, että valtiot tuomitsevat naisiin kohdistuvan väkivallan ja ryhtyvät toimenpiteisiin sukupuolittuneen väkivallan ehkäisemiseksi.

YK:n neljännessä maailmankonferenssissa Pekingissä vuonna 1995 pidettiin kokous, jossa asetettiin velvoite hallituksille sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi. Tämän seurauksena Suomen hallitusohjelmaan sisällytettiin Tasa-arvo-ohjelma ”Pekingistä Helsinkiin”. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö delegoi ohjelman toiminnan Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskukseen (Stakes), ja vuosina 1998–2002 toteutettiin Naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisyhanke. Tämä hanke mm. nosti Suomessa väkivaltailmiötä julkiseen keskusteluun. Vuoden 1998–2002 Naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisyhankkeen ulkoisessa arvioinnissa ilmeni, että koska hanke oli tarkasti identifioitu naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, ei kaikkien sitoutuneisuus hankkeeseen ollut niin vahvaa. Aiemmin Suomessa ovat lähinnä alan järjestöt, esimerkiksi Ensi- ja turvakotien liitto ry jäsenyhdistyksineen kehittäneet palveluita perheväkivallan uhreille ja myös väkivallan tekijöille. Lisäksi vuosina 1989–1998 oli toiminnassa Tasa-arvoasian neuvottelukunnan väkivaltajaosto. Sen aloitteesta Suomeen perustettiin palveluita kuten Raiskauskeskus Tukinainen, Rikosuhripäivystys ja Lyömätön linja sekä uudistettiin alan lainsäädäntöä.

Kesällä 2000 pidettiin New Yorkissa Pekingin konferenssin seurantakokous, jonka loppuasiakirjassa mm. tuomitaan kaikki perheväkivalta, myös avioliitossa tehty raiskaus. Euroopan tasolla mm. EUCPN (European Crime Prevention Network) on toiminut yhteisön alueella väkivallan ehkäisemisessä, myös perheissä ja kouluissa tapahtuvan väkivallan ehkäisytyössä. Rikoslainmuutoksen lisäksi on väkivallan aiheuttamista välittömistä ja välillisistä kustannuksista eri maissa alettu laatimaan selvityksiä. Niistä on ilmennyt, että väkivallan ehkäisytyö on myös taloudellisesti kannattavaa.

1.2. Etelä-Suomen läänin alueen Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen 1998–2002

Vuosina 1998–2002 toteutetun Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojektin tavoitteena oli vahvistaa väkivallan vastaisia asenteita; tehdä naisiin kohdistuva väkivalta näkyväksi; kohottaa yleistä tietoisuutta naisiin kohdistuvan väkivallan laajuudesta ja vaikutuksista niin yksilölle kuin koko yhteiskunnalle; vähentää väkivallan määrää; kehittää ja tehostaa uhreille ja tekijöille kohdistettuja palveluja.

Etelä-Suomen lääninhallituksen Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto toteutti kuntien palveluista kyselyn sekä projektin aloitusvuonna 1998 että päättämivuonna 2002. (Julkaisu: Usko, toivo, apu 2002). Vuonna 2002 kuntien sosiaali- ja terveystieteiden johtajille (yhteensä 88 kuntaan) lähetettyyn kyselyyn saatiin vastauksia 59 kunnasta, vastaukset painottuivat lähinnä pieniin kuntiin. Kunnat, joissa koettiin tapahtuneen palvelujen ja toiminnan kehittymistä, olivat pääasiassa suuria tai keskisuuria kaupunkeja ja niiden läheisyydessä olevia pieniä kuntia ja kaupunkeja.

Selvityksen mukaan turvakotien määrä oli Etelä-Suomen läänin alueella edelleen vuonna 2002 vähäinen ja näin ollen matkat turvakotiin olivat suhteellisen pitkiä (vä-

hintään 50 kilometriä). Vuonna 2002 tehdyssä palveluselityksessä ilmeni myös, että päivystyspalvelut olivat niukkoja ja ne olivat valmistautumattomia kohtaamaan väkivallan uhrin tarpeita. Ohjeistuksia, moniammatillisia työryhmiä ja vastuuhenkilöitä oli kunnissa selvityksen mukaan niukasti, mutta uskallus puuttua ja puhua väkivaltaongelmasta oli lisääntynyt. Tätä selitti osin se, että työntekijöiden koulutuksen suhteen oli tapahtunut positiivista kehitystä.

SUOSITUKSET (on laadittu vuoden 2002 tehdyn palvelukyselyn pohjalta)

- Kuntien vastuuta ja roolia palvelujen tuottajina ja laadullisina kehittäjinä tulisi edelleen vahvistaa.
- Erityisesti kuntien tehtävänä on lisätä terveyskeskuspäivystyksen valmiuksia, tukea ja ohjata väkivallan uhreja ja tekijöitä sekä lisätä ja kehittää edelleen muita päivystysmuotoja, kuten sosiaali- ja moniammatillisia päivystysrenkaita.
- Kuntien vastuulla on resurssien, kuten työntekijöiden määrän, tilojen, budjettivarojen sekä työntekijöiden ammattitaidon kehittäminen ammatti- ja täydennyskoulutuksella siten, että työntekijöillä olisi perusvalmiudet tunnistaa ja puuttua väkivaltaan sekä kohdata ja tukea uhreja ja väkivallan tekijöitä.
- Ehkäisytyössä tulisi muodostaa hoitoketjukokonaisuuksia ja kiinnittää huomiota erityisesti pitkäjänteiseen työskentelyyn ja seurantaan.
- Kuntien tulisi kehittää edelleen naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyön rakenteita.
- Kuntien tulisi lisätä väkivallan ehkäisytyössä kuntien liittymiä, jolloin pienenpienkin kuntien asukkaiden avunsaantimahdollisuudet paranisivat.
- Kunnissa tulisi edelleen muodostaa moniammatillisia väkivallan ehkäisyyn erikoistuneita työryhmiä, jotka vastaisivat kunnan alueella tehtävän työn koordinoinnista ja kehittämisestä.
- Ehkäisytyötä ohjaamaan tarvitaan kuntakohtaisia tai useamman kunnan yhteisiä väkivallan ehkäisyn toimintaohjelmia sekä työpaikoilla tapahtuvaa väkivaltatyötä ohjaavia kirjallisia toimintaohjeita.
- Etelä-Suomen läänin alueella tulisi edelleen lisätä asteittain naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn erikoistuneita palveluja, kuten turvakotipaikkoja, ryhmä-, yksilö- ja muita tuki-, terapia- ja kriisipalveluja.
- Kunnissa tulisi edelleen lisätä naisiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisevää toimintaa, kuten tiedottaa väkivallasta ja palveluista sekä tuottaa esitteitä ja muuta materiaalia asukkaille ja ammattihenkilöstölle. Työtä kehittämään tulisi perustaa valtakunnallinen naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisykeskus.

2. Katsaus eri ohjelmakokonaisuuksiin ja suunnitelmiin valtakunnallisesti

Esitetyt tiivistelmät ohjelmakokonaisuuksista on pääosin poimittu sosiaali- ja terveystoimiston, oikeusministeriön sekä sisäasiainministeriön www-sivustosta:

2.1. Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2004–2007

Valtioneuvosto on hyväksynyt joulukuussa 2003 sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelman vuosille 2004 – 2007 (TATO). Ohjelma ja sen suositukset tarkentavat pääministeri Matti Vanhasen hallituksen hallitusohjelman sosiaali- ja terveystoimintaliittisiä tavoitteita. Valtioneuvosto määrittelee ohjelmassa lähivuosien sosiaali- ja terveydenhuollon keskeisimmät kehittämistavoitteet ja niihin liittyvät tarkemmat toimenpidesuositukset. Tavoitteet ja toimenpidesuositukset koskevat ensisijassa kuntia ja ne ovat luonteeltaan suosituksia. Ohjelma sisältää myös valtionhallintoon kohdistuvia toimenpidesuosituksia, joiden tarkoituksena on tukea kuntien toimintaa. Tavoite- ja toimintaohjelmassa ei päätetä sitovasti tulevan nelivuotiskauden voimavaroista. Tavoitteet toteutetaan valtiontalouden kehyspäästösten ja vuosittain talousarvioesityksen yhteydessä tehtävien mitoitus- ja kohdentamispäästösten puitteissa. Tavoite- ja toimintaohjelmassa on kuitenkin esitetty pääperiaatteet siitä, miten esitettyjen toimenpidesuosituksen aiheuttamat lisäkustannukset pyritään ottamaan huomioon kuntien valtionosuusjärjestelmässä ja muussa valtion rahoitusvastuussa.

2.2. Sosiaali- ja terveystoimiston Lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäiseminen 2004–2007 toimintaohjelma

Sosiaali- ja terveystoimisto koordinoi valtakunnallisen toimintaohjelman toteutumista vuosille 2004–2007 lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Lääninhallitukset vastaavat alueellisesta kehittämistoiminnasta ja alueelliset kehittämissuunnitelmat suunnittelevat ja toteuttavat toimenpiteitä.

Lääninhallitus edistää alueellaan mm. sitä, että sosiaali- ja terveystoimen perus- ja erityispalveluihin luodaan naisiin sekä perheissä ja lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan ehkäisyyn sekä uhrien ja tekijöiden tunnistamiseen ja auttamiseen tarvittavat toimintakäytännöt. Lääninhallitukset ovat nimenneet erilliset kehittämissuunnitelmat alueellisen työn kehittämiseen. Ryhmät vastaavat läänin alueen osalta hankkeeseen liittyvästä suunnittelusta ja toteutuksesta. Toimenpiteet ovat valtakunnallisten tavoitteiden mukaisia, jotka ovat:

TAVOITE 1.

Väkivallan ehkäisy sisällytetään alue- ja kuntatason hyvinvointipoliittisiin ohjelmiin ja/tai turvallisuussuunnitelmiin.

Luodaan kattavat väkivaltatyön palveluverkostot paikallis- ja aluetasolle.

Kehitetään väkivallan uhreille ja tekijöille tarvittavia perus- ja erityispalveluja kunnallisesti ja alueellisesti.

Palveluja kehitettäessä voimavaroja suunnataan myös ehkäisevään toimintaan.

TAVOITE 2.

Sosiaali- ja terveydenhuollon eri yksiköissä, äitiys- ja lastenneuvoloissa, varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa kehitetään ja otetaan käyttöön työmenetel-

miä, joiden avulla lapsen ja nuoren näkemään ja kokemaan väkivaltaan voidaan puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Parannetaan väkivaltaisissa perheissä elävien lasten tapaamisoikeuteen liittyviä menettelyjä muun muassa järjestämällä tapaamispaikkoja.

TAVOITE 3.

Sosiaali- ja terveydenhuollon perus-, täydennys- ja jatkokoulutukseen lisätään aihealuetta koskevaa opetusta.

Tuotetaan oppimateriaaleja eri ammattialojen koulutusta varten.

Järjestetään myös vapaaehtoistoimijoille ja tukihenkilöille koulutusta.

Nykyisen hallitusohjelman mukaisesti toimintaohjelmassa väkivaltaa lähestytään kahdesta näkökulmasta: sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä ja kansalaisten turvallisuutta heikentävänä ilmiönä. Toimintaohjelmassa korostetaan tavoitteiden asettamista selkeästi väkivaltaa ehkäisevästä näkökulmasta.

Lääninhallituksen tulee alueellisesti kyetä sisällyttämään toimintaohjelmaan vuosille 2004–2007 lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi muiden ohjelmien tavoitteita tai pikemminkin muiden ohjelmien sisälle tulisi saada lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäisyn toimintaohjelman tavoitteita.

Lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäiseminen 2004–2007 toimintaohjelmalla on siis yhtymäkohtia muihin ohjelmiin ja hankkeisiin. Sisäisen turvallisuusohjelman kautta syntyi Kansallinen väkivallan vähentämishankkeeseen, johon Sosiaali- ja terveysministeriön ohjelma osana oman hallinnonalan toimeenpanoa kuuluu. Lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäiseminen 2004–2007 toimintaohjelma linkittyy teemallisesti ja hallinnollisesti Sosiaalialan kehittämishankkeeseen (ks. kpl 2.3) ollen yksi sen alahankkeista. Kehittämishankkeessa on yhteensä 23 alahanketta, joista osa niin ikään on yhteydessä lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvaan väkivallan ehkäisyhankkeeseen.

Lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäiseminen 2004–2007 toimintaohjelman rahoitus on ollut valtakunnallisesti 250 000 €/ ohjelmavuosi. Tämä tulee pysymään jatkossakin samalla tasolla.

Valtakunnallisen hankkeen toiminnot vaikuttavat myös läänin tasolla suunnitelmiin, esim. eri ammattikunnille ollaan mahdollisesti luomassa säännöllistä täydennyskoulutuskokonaisuutta valtakunnallisella tasolla.

2.3. Sosiaalialan kehittämishankkeet

Valtioneuvosto teki lokakuussa 2003 periaatepäätöksen sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi. Periaatepäätös vahvisti sosiaalialan kehittämisen linjaukset lähivuosiksi ja sen tuli varmistaa sosiaalialan tasapainoinen kehittäminen. Periaatepäätös päätettiin toimeenpanna Sosiaalialan kehittämishankkeena vuosina 2003–2007. Sosiaalialan kehittämishankkeen tavoitteena on turvata palveluiden saatavuus, uudistaa palvelurakenteita ja toimintoja, turvata henkilöstön osaaminen ja riittävyys, tuottaa sosiaalipalvelut tehokkaasti ja vahvistaa sosiaalipalveluiden rahoitusta. Samalla käynnistettiin sosiaalialan pitkän aikavälin kehittäminen Hyvinvointi 2015 -ohjelmalla. Sosiaalialan kehittämishanke tukee kuntia palveluiden uudistamisessa ja pyrkii aikaansaamaan pysyviä uudistuksia. Hanke toimii tiiviissä yhteistyössä erillisen, Kansallisen terveyshankkeen kanssa. Sosiaalialan kehittämishanke koostuu 4 hankekokonaisuudesta ja 23 osahankkeesta.

2.4. Kansallinen terveysprojekti ja Terveys 2015-kansanterveysohjelma

Kansallisen terveysprojektin (Kansallinen projekti terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi) keskeisenä tavoitteena on turvata hoitoon pääsy, lisätä erikoissairaanhoidon työnjakoa ja yhteistyötä sairaanhoitopiirien sisällä ja välillä, organisoida perusterveydenhuollon seudullisesti osittain nykyistä suuremmiksi kokonaisuuksiksi sekä korostaa ennalta ehkäisevää työtä: kansalaisten vastuuta omasta terveydestä ja perusterveydenhuollon toimivuutta. Kansallinen terveysprojekti perustuu valtioneuvoston vuonna 2002 tekemään periaatepäätökseen.

Terveys 2015 – kansanterveysohjelma (tehty valtioneuvoston periaatepäätös) on pitkän aikavälin terveystoiminnallinen ohjelma, jonka taustana on Maailman terveysjärjestön WHO:n Terveystä kaikille -ohjelma. Ohjelman pääpaino on terveyden edistämässä. Se jatkaa Suomen Terveystä kaikille vuoteen 2000 mennessä -ohjelmaa. Terveys 2015 on yhteistyöohjelma, joka toimii eräänlaisena kehyksenä terveyden edistämistoiminnalle yhteiskunnan eri alueilla. Se ei koske pelkästään terveydenhuoltoa, sillä väestön terveyteen vaikuttavat ennen kaikkea terveydenhuollon ulkopuoliset asiat, kuten ihmisten elämäntavat ja ympäristö. Ihmiset itse vaikuttavat päätöksillään ja toiminnallaan terveyteen, mutta myös arkielämän ympäristöissä, kuten päiväkodeissa, kouluissa, työpaikoilla, asuma-alueilla ja liikenteessä voidaan edistää tai vahingoittaa terveyttä. Keskeistä ohjelman toteuttamisessa on alueellinen ja paikallinen yhteistyö yli hallintosektoreiden. Kunnilla on itsehallintonsa ja laajan toimivaltansa vuoksi hyvät mahdollisuudet edistää ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Ohjelmassa esitetään kahdeksan kansanterveyttä koskevaa tavoitetta sekä useita toimintalinjauksia kannanottoja, jotka sisältävät haasteita eri tahoille: kunnille, elinkeinoelämälle, järjestöille jne. Kaikki tavoitteet koskevat keskeisiä ongelmia, joiden korjaaminen on mahdollista vain eri tahojen yhteistyönä. Useat tavoitteista ovat konkreettisia ja mitattavissa.

2.5. Sisäisen turvallisuuden ohjelma

Valtioneuvosto teki 23.9.2004 periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta. Ohjelma tarkastelee turvallisuutta ensisijaisesti yksilön näkökulmasta ja ohjelman tavoitteena on lisätä arjen turvallisuutta. Sisäisen turvallisuuden ohjelma on ensimmäinen viranomaisten sektorirajat ylittävä sisäisen turvallisuuden alueen useampi-vuotinen kehittämissuunnitelma. Ohjelma sisältyy nykyiseen hallitusohjelmaan. Sisäisen turvallisuuden ohjelma sisältää 79 toimenpide-esitystä.

Ohjelmassa on esitetty konkreettisia tavoitteita ja keinoja tavoitteisiin pääsemiseksi niiltä sisäisen turvallisuuden alueilta, joihin tulee vaikuttaa hyvän sisäisen turvallisuuden tilan ylläpitämiseksi. Ohjelmassa sisäisen turvallisuuden pidemmän aikavälin tavoitetila vuoteen 2015 mennessä on määritelty seuraavasti: ”Suomi on Euroopan turvallisimman maan. Turvallisuuden takeena on hyvin toimiva julkinen sektori, jonka toiminta painottuu ennalta estävään työhön. Viranomaisyhteistyöllä sekä sidosryhmien ja yksityisen sektorin kanssa kumppanuuksia solmimalla varmistetaan laadukkaat ja ihmisten turvallisuusodotuksia vastaavat sisäisen turvallisuuden palvelut.”

Etelä-Suomen läänin osalta on alkuvuodesta 2005 ilmestynyt poliisiosaston toimesta raportti tehdystä turvallisuustutkimuksesta: Turvallisuustutkimus 2004 Etelä-Suomen läänissä. Se toteutettiin syksyllä 2003 lomakekyselynä koko Suomessa. Etelä-Suomen läänissä kyselyyn vastasi 20 051 henkilöä. Helsingin osalta on tehty erillinen

selvitys: Helsinki! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvystä. ja ko. aineisto ei ole Etelä-Suomen läänin turvallisuustutkimuksessa mukana.¹

Turvallisuustutkimus 2004 tulosten mukaan turvattomuuden tunne ei ole lisääntynyt vuoteen 2001 verrattuna. Myöskään rikoksen uhriksi ei ole joutunut aiempaa enemmän kansalaisia, mutta väkivallalla uhkailu on sen sijaan lisääntynyt selvästi. Tutkimuksen mukaan 4,5 % vastaajista oli joutunut perheväkivaltarikoksen uhriksi vuosien 2001–2003 välisenä aikana. Raiskauksista tai niiden yrityksistä sekä perheväkivallasta vain joka viideskymmenes ilmoitetaan poliisille. Turvallisuustutkimuksen mukaan nuoret, työttömät ja yksinhuoltajat joutuivat eniten rikoksen uhreiksi, työttömät ja määräaikaikäisessä työsuhteessa olevat joutuvat muita enemmän perheväkivallan uhreiksi.

2.6. Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi

Vakavan väkivallan seurausten vähentämiseen aiotaan pyrkiä laaja-alaisella kansallisella ohjelmalla. Tavoitteena on vaikuttaa niin humalahakuiseen juomiseen ja syrjäytyneisiin väkivallan käyttäjiin ja uhreihin kuin madaltaa parisuhdeväkivaltaan puuttumiskynnystä ja ehkäistä työssä koettua väkivaltaa. Keskeistä on henkirikosten vähentäminen.

Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi on tarkoitettu valtioneuvoston vuonna 1999 hyväksymän kansallisen rikosentorjuntaohjelman ja syyskuussa 2004 hyväksymän sisäisen turvallisuuden ohjelman rinnalle. Tavoitteena on, että väkivallan ehkäisy otettaisiin laaja-alaisesti huomioon kaikessa paikallisessa turvallisuussuunnittelussa. Väkivallan vähentäminen on asetettu tavoitteeksi hallitusohjelmassa. Ohjelmassa ehdotetaan, että hallitus asettaisi tavoitteekseen saada aikaan johdonmukainen laskusuunta väkivaltaa kokemaan joutuneiden määrässä, olkoon kysymys perheväkivallasta, katuväkivallasta, pienryhmäväkivallasta tai työpaikka- tai muusta väkivallasta. Ehdotuksessa korostetaan, että pitkällä tähtäimellä olennaisinta on pyrkiä vaikuttamaan lapsiin ja nuoriin. Ohjelmassa ehdotetaan toimia lasten ja nuorten kokeman ja käyttämän väkivallan vähentämiseksi. Samoin olisi vaikutettava väkivaltaisuutta ennustaviin psykososiaalisiin riskitekijöihin. Väkivallan käytön hyväksyntää tulisi vähentää.

Ohjelmassa halutaan korostaa erityisesti naisten väkivaltaisten kuolemien vähentämistä. Viisivuotiskautena 1999–2003 väkivaltaan kuoli keskimäärin 39 naista eli 1,4 kuollutta sataa tuhatta naista kohden. Vastaava EU:n nykyinen keskiarvo on 0,75. Hallituksen tavoitteeksi ehdotetaan EU:n keskiarvon saavuttaminen mahdollisimman pikaisesti eli naisten väkivaltakuolemat pyritään puolittamaan nykyisestään lähivuosien kuluessa.

¹ Poliisiosasto/ Petteri Suominen: Turvallisuustutkimus 2004 Etelä-Suomen läänissä. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 90, Yliopistopaino, Tampere 2005; sekä Heiskanen, Markku & Roivainen, Outi: Helsinki! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvystä. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 21, Edita Prima Oy, Helsinki 2005.

2.7. Tasa-arvo-ohjelma

Valtioneuvoston periaatepäätös Tasa-arvo-ohjelma 2004–2007 käynnistää, kokoaa ja koordinoi niitä toimenpiteitä, joilla hallitus edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Tasa-arvo-ohjelma pyrkii toteuttamaan ne tavoitteet, jotka hallitus on hallitusohjelmassaan tasa-arvon edistämiseksi asettanut.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004–2007 on laaja kokonaisuus. Ohjelman toimenpiteet liittyvät muun muassa tasa-arvolain uudistamiseen, tasa-arvon edistämiseen työelämässä, työn ja perheen yhteensovittamisen helpottamiseen, naisten määrän lisäämiseen taloudellisessa ja poliittisessa päätöksenteossa, segregaaation lieventämiseen, stereotyyppisten sukupuolikuvausten purkamiseen mediassa, naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen, miehiin ja tasa-arvoon ja tasa-arvon edistämiseen alueellisessa kehityksessä ja kansainvälisessä sekä EU-yhteistyössä.

Tasa-arvo-ohjelman laatiminen ja toteuttaminen on osaltaan YK:n neljännessä maailmankonferenssissa naisten aseman edistämiseksi vuonna 1995 hyväksytyn Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman toteuttamista ja seuranta. Ohjelman toimenpiteet kattavat Pekingin toimintaohjelman keskeiset alueet.

2.8. Alkoholiohjelma ja huumausainepoliittinen toimenpideohjelma

Alkoholiohjelma 2004–2007 on alkoholihaittojen vähentämiseen tähtäävä yhteistyöprosessi. Alkoholista aiheutuvia haittoja voidaan vähentää, jos valtaosa yhteiskuntaa sitoutuu tähän. Hallitus teki vuonna 2003 periaatepäätöksen, jossa valtionhallinto päätti yhdistää voimat kuntien, järjestöjen, elinkeinonharjoittajien ja kirkkojen kanssa alkoholista aiheutuvien haittojen vähentämiseksi.

Alkoholiohjelma 2004–2007 ei ole erillinen päätösasiakirja, vaan valtioneuvoston periaatepäätökseen perustuva STM:n ohjaama prosessi. Alkoholiohjelmalla vahvistetaan suomalaisen alkoholipolitiikan perustaa, jotta haittakuorma saataisiin merkittävästi vähenemään.

Alkoholiohjelmassa tavoitteena on koota eri toimijoiden vaikuttaviksi todetut toimet yhteen ja hyödyntää näin syntyvää synergiaetua. Käytettävissä on monia keinoja ja eri keinojen yhdistelmiä. Keskeisiä välineitä ovat alkoholijuomien tuotannon, kaupan ja kulutuksen sääntely, alkoholijuomien verotus, alkoholiongelmista kärsivien ihmisten hoito sekä mm. alkoholinkäytön omatoimista hallintaa tukeva tiedotus. Tärkeää on, että olemassa olevia säädöksiä (esim. ikäraajat) noudatetaan ja että jokainen, jolle alkoholihaittojen ehkäisy kuuluu, kantaa vastuunsa.

Alkoholiohjelma on alkoholipolitiikan työväline. Tavoitteena on supistaa alkoholin kokonaiskulutusta tai hillitä sen kasvua sekä ehkäistä alkoholihaittoja säätelemällä alkoholioloja. Julkisen hallinnon toteuttaman alkoholipolitiikan ohjauksesta ja kehittämisestä vastaa sosiaali- ja terveystoimisto.

Huumausainepoliittinen toimenpideohjelma on valtioneuvoston vahvistama ohjelma vuosille 2004–2007. Toimenpideohjelmassa esitetään valtioneuvoston linjaukset toimenpiteistä huumausainehaittojen vähentämiseksi. Toiminnan tavoitteena on huumausainetilanteen pysyvä helpottaminen.

Huumausainepoliittisissa linjauksissaan valtioneuvosto painottaa pitkäjänteisen perustyön jatkamista ja kehittämistä sekä eri viranomaisien välisen yhteistyön lisäämis-

tä. Ajankohtaisten huumausainepoliittisten ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan uudenlaista viranomaisten välistä yhteistyötä.

2.9. Varhaiskasvatussuunnitelman sekä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (vasu, Stakes) varhaiskasvatuksen keskeisiä periaatteita ovat mm. lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin sekä turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen. Lisäksi lapsella on oikeus tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti sekä saada tarvitsemaansa erityistä tukea. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää painottaa lapsuuden itsearvoista luonnetta, vaalia lapsuutta ja ohjata lasta ihmisenä kasvamisessa. Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Hyvinvoinnin edistämiseksi lapsen terveyttä ja toimintakykyä vaalitaan ja lapsen perustarpeista huolehditaan. Lapsen hyvinvointia varhaiskasvatuksessa edistävät mahdollisimman pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet.

Varhaiskasvatuksessa on oleellista lasten, varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä vanhempien vuorovaikutus ja kasvatuksellinen kumppanuus. Varhaiskasvatusta toteutetaan yhteistyössä laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa, jossa ovat osallisina sosiaali-, terveys- ja opetustoimi sekä erilaiset lapsi- ja perhetyötä tekevät järjestöt, yhteisöt ja seurakunnat varhaiskasvatuspalveluineen.

Myös esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (opetushallitus 2000) sekä kouluisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteissa (opetushallitus 2004) korostetaan ihmisarvoa, osallisuutta sekä tasa-arvoa. Tavoitteina on tukea lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä.

”Perusopetuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista.” (2. luku, 2.1. Perusopetuksen arvopohja).

”Lapsi ja nuori elää samanaikaisesti sekä kodin että koulun vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä oppilaan kokonaisvaltaisen terveen kasvun ja hyvän oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan oppilaantuntemusta ja auttaa häntä opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen ja nuoren kasvatuksesta. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Koulun on oltava yhteistyössä huoltajien kanssa niin, että he voivat osaltaan tukea lastensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa. Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla.”

”Kodin ja koulun välinen yhteistyö tulee määritellä opetussuunnitelmassa yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Yhteistyön lähtökohdaksi tulee olla eri osapuolien kunnioitus, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Yhteistyö tulee järjestää siten, että oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla oppilaan koulunkäyntiä ja hyvinvointia voidaan tukea.” (4. luku, 4.1 Kodin ja koulun välinen yhteistyö)

”Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen. Oppilashuolto kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan hyvässä yhteistyössä kotien kanssa. Yksittäistä oppilasta koskevien tarvittavien oppilashuollollisten tukitoimien suunnittelussa tulee kuulla lasta tai nuorta ja huoltajaa. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, lapsen, nuoren ja heidän huoltajiensa kunnioittaminen sekä eri osapuolien tietojensaantia ja salassapitoa koskevat säädökset. Oppilashuoltotyötä voidaan koordinoita ja kehittää moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä.”

(4.5. Oppilashuolto)

Oppilashuollolla edistetään välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria koulu yhteisössä sekä varmistetaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Oppilashuollolla tuetaan yksilön ja yhteisön toimintakyvyn säilyttämistä fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa.

Oppilashuollolla edistetään lapsen ja nuoren oppimista sekä tasapainoista kasvua ja kehitystä. Oppilashuollon tavoitteena on oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä koulunkäyntiin liittyvien muiden ongelmien ehkäiseminen, tunnistaminen, lieventäminen ja poistaminen mahdollisimman varhain. Oppilashuollon osalta tulee opetussuunnitelma laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Opetussuunnitelman perusteissa on aihekokonaisuuksia, esim. Ihmisenä kasvaminen sekä Turvallisuus ja liikenne. Aihekokonaisuudet ovat sellaisia kasvatus- ja opetuksen keskeisiä painopistealueita, joiden oppisisällöt sisältyvät useisiin oppiaineisiin. Ne ovat kasvatusta ja opetusta tukevia teemoja, joiden avulla vastataan myös ajankohtaisiin aiheisiin. Ihmisenä kasvaminen – osion tavoitteisiin kuuluu mm., että oppilas oppii ymmärtämään omaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvuaan sekä omaa ainutkertaisuuttaan, oppii arvioimaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistamaan oikean ja väärän, tunnistamaan esteettisten kokemusten tärkeyden elämänlaadulle, tunnistamaan oman oppimistyylinsä ja kehittämään itseään oppijana sekä toimimaan ryhmän ja yhteisön jäsenenä. Keskeiset opetussisällöt ovat mm. fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kasvuun vaikuttavia tekijöitä, tunteiden tunnistaminen ja käsittely, vireyteen ja luovuuteen vaikuttavia tekijöitä sekä oikeudenmukaisuus, tasa-arvo, opiskelutaidot ja pitkäjänteinen, tavoitteellinen itsensä kehittäminen, toisten huomioon ottaminen, oikeudet, velvollisuudet ja vastuut ryhmässä, erilaisia yhteistoimintatapoja. Turvallisuus ja liikenne – osio sisältää tavoitteet, mm. että oppilas oppii tunnistamaan turvallisuus- ja terveystieteitä, ennakoimaan ja välttämään vaaratilanteita sekä toimimaan terveyttä ja turvallisuutta edistävänä. Oppilas oppii edistämään väkivallattomuutta ja toimii kiusaamistilanteissa rakentavasti sekä onnettomuus- ja kriisitilanteissa tarkoituksenmukaisesti.

Koulussa terveystiedon opetus perustuu monitieteiseen tietoperustaan. Terveystiedon opetuksen tarkoitus on edistää oppilaiden terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden tiedollisia, sosiaalisia, tunteiden säätelyä ohjaavia, toiminnallisia ja eettisiä valmiuksia. Terveystieto on tullut uutena oppiaineena 1-4-luokka-asteille, sisältää mm. kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyä.

Terveystiedon opetuksessa on yläasteen vuosiluokilla tavoitteina mm. tunnistaa kiusaamisen ja muun väkivallan tunnuspiirteitä ja osaa tuottaa käytännön esimerkkejä väkivallan ehkäisemisestä ja rakentavasta kommunikaatiosta.

Opetuksen lähtökohtana on terveyden ymmärtäminen fyysiseksi, psyykkiseksi ja sosiaalisesti toimintakyvyksi. Opetuksessa kehitetään tietoja ja taitoja terveydestä, elämäntavasta, terveystottumuksista ja sairauksista sekä kehitetään valmiuksia ottaa vastuuta ja toimia oman sekä toisten terveyden edistämiseksi.

Terveystieto on oppiaineena oppilaslähtöinen, toiminnallisuutta ja osallistuvuutta tukeva. Opetuksen lähtökohtana tulee olla lapsen ja nuoren arki, kasvu ja kehitys sekä ihmisen elämäntavakulku. Opetuksessa otetaan huomioon myös yleiset ja koulu- ja paikakuntakohtaiset ajankohtaiset terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät kysymykset. Opetuksessa kehitetään tärkeitä tiedonhankintaan ja sen soveltamiseen liittyviä taitoja sekä edistetään terveyden ja hyvinvoinnin kriittistä arvopohdintaa.

2.10. Euroopan Unionin Daphne II- ohjelma

Daphne II -ohjelma on yhteisön toimintaohjelma, jolla tuetaan lapsiin, nuoriin ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä ja torjuntaa. Ohjelman toinen vaihe kattaa vuodet 2004–2008. Ensimmäinen vaihe koski vuosia 2000–2003.

Ohjelman tavoitteena on ehkäistä ja torjua kaikenlaista lapsiin, nuoriin ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa toteuttamalla ehkäiseviä toimenpiteitä ja tarjoamalla tukea väkivallan uhreille sekä avustaa ja kannustaa alalla toimivia. Ohjelman toimilla on tarkoitus edistää rajat ylittäviä toimia, luomalla pysyviä monialaisia verkostoja, huolehtia tietoperustan laajentamisesta, tietojen vaihdosta, parhaiden käytäntöjen tunnistamisesta ja levittämisestä, lisätä tietoisuutta ja tutkia väkivaltaan liittyviä ilmiöitä. Ohjelmaan voivat osallistua julkiset tai yksityiset organisaatiot ja laitokset (järjestöt ja paikallisviranomaiset, koulutuslaitokset, yliopistot ja tutkimuskeskukset). Hankkeessa on oltava mukana vähintään kaksi jäsenvaltiota ja sen on oltava enintään kahden vuoden pituinen.

Ohjelman valmistelussa Suomi korosti väkivallan uhrien auttamisen lisäksi väkivallan tekijöiden huomioimista, jotta pystyttäisiin paremmin pureutumaan ongelmien syiden ennaltaehkäisyyn ja hoitoon. Ohjelman kokonaistalousarvio on 50 miljoonaa euroa, josta 29 miljoonaa euroa vuosille 2004 - 2006. Ohjelman jatkamista ja laajentamista tukee erityisesti uusien jäsenmaiden liittyminen Euroopan Unioniin vuonna 2004. Väkivallan ehkäisytyötä ollaan uusissa jäsenmaissa vasta käynnistämässä.

Kansallisesti Daphne I -ohjelman tärkein anti on ollut tietoisuuden lisääminen. Erityisesti sosiaali-, terveydenhuollon ja opetussektorin henkilöstölle on ohjelmasta saatu välineitä ilmiön tunnistamiseen ja kohtaamiseen.

Daphne II -ohjelma on sisällöltään varsin samankaltainen kuin Daphne I. Kaikki väkivallan muodot (perhe- ja kouluväkivalta, väkivalta laitoksissa tai työpaikoilla, kaupallinen seksuaalinen hyväksikäyttö, sukuelinten silpominen, sukupuoleen perustuva väkivalta ja ihmiskauppa sekä väkivallan tekijöiden ja uhrien hoitotoimet) ovat ohjelmassa mukana.

3. Etelä-Suomen läänin alueen Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäiseminen 2004–2007 – hankkeen Kehittämisyhmä ja alueelliset asiantuntijaverkostot

Etelä-Suomen läänin alueen Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäiseminen hankkeen tavoitteena on kehittää alue- ja paikallistasolle palveluverkostoja väkivallan uhreille ja tekijöille sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön väkivallan ehkäisytyön osaamista seuraavasti:

- koordinoita alueellisten ja paikallisten väkivaltatyön perus- ja erityispalveluverkostojen syntymistä.
- edistää alueellisten ja paikallisten perus- ja erityispalveluverkostojen luomista osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluita kattavasti koko läänin alueelle.
- edistää väkivallan ehkäisyvalmiutta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön keskuudessa ja levittää alueelle kunnallisia toimintamalleja.
- liittää hankkeen tavoitteet muihin läänin alueellisiin ohjelmiin.

Etelä-Suomen lääninhallitus edistää alueellaan sitä, että sosiaali- ja terveystoimen perus- ja erityispalveluihin luodaan perheissä ja lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan ehkäisyyn sekä uhrien ja tekijöiden tunnistamiseen ja auttamiseen tarvittavat toimintakäytännöt sosiaali- ja terveystoimen toimintaohjelman mukaisesti.

Kartoitetaan läänin alueen kuntien tarjoamia palveluja väkivallan tekijöille ja uhreille, erityisesti lapsille ja nuorille suunnattuja palveluja. Selvitetään ammattihenkilöstön koulutustarve sekä laaditaan suunnitelma hankkeen aikaisista koulutustilaisuuksista, joita järjestetään asiantuntijaverkostojen toimesta. Kartoitetaan jo olemassa olevia, eri toimijoiden laatimia esitteitä, ohjeita ja toimintaohjeistusta. Kytetään kuntien/ eri alueiden edustajia, mikäli tarkoituksenmukaista, mukaan hankkeen asiantuntijaverkostojen toimintaan.

Etelä-Suomen läänin alueelle on asetettu Kehittämisyhmän lisäksi kolme alueellista asiantuntijaverkostoa: Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto, Malmin malliasiantuntijaverkosto sekä Turvallinen Lapsuus – asiantuntijaverkosto.

Tavoitteena on, että vuoden 2007 lopussa läänin alueen kaikki kunnat ovat mukana ainakin yhdessä moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä, jolla kehittämis-/kouluttamis- yms. vastuu lähisuhdeväkivallan ehkäisemisessä sekä väkivaltatilanteisiin joutuneiden alueellisten hoitopalvelujen järjestämisestä.

3.1. Kehittämisyhmän tehtävät ja kokoonpano

Etelä-Suomen alueen Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäiseminen 2004–2007 hankkeen Kehittämisyhmän tehtävänä on:

- toimia toimintaohjelman toteuttamisen johtoryhmänä
- laatia läänikohtainen toimintaohjelman alueellinen toimintasuunnitelma vuosille 2004–2007
- ohjata ja seurata toimintaohjelman toteutumista
- tehdä aloitteita ja ehdotuksia toimenpiteiksi toimintaohjelman toteuttamiseen

Kehittämissuunnan kokoonpano:

Puheenjohtaja:

Maaherra Anneli Taina, Etelä-Suomen lääninhallitus

Varapuheenjohtaja:

Lääninpoliisiylitarkastaja Matti Vuorinen, Etelä-Suomen lääninhallitus, poliisiosasto

Jäsenet:

Johtaja Jari Hautamäki, Lyömätön linja Espoossa

Sivistystoimintatarkastaja Tuire Jankko, Etelä-Suomen lääninhallitus, sivistysosasto

Toiminnanjohtaja Petra Kjällman, Rikosuhrapäivystys

Perheneuvoja Riitta Koponen, Helsingin seurakuntayhtymä, Perheneuvonta

Varhaiskasvatusjohtaja Helena Kuusisto, Kuusankosken kaupunki, sosiaalivirasto

Lääninpsykologi Pirjo Laaksonen, Etelä-Suomen lääninhallitus, sosiaali- ja terveystoimisto

Johtaja Kirsti Nieminen, Keravan vankila

Kehittämispäällikkö Auli Ojuri, Ensi- ja turvakotien liitto

Rehtori Risto Paulamäki, Saksalan koulu, Lahti

Johtava kihlakunnan syyttäjä Heikki Poukka, Helsingin kihlakunnan syyttävämäärä

Yhtymäjohtaja Markku Puro, Forssan seudun terveydenhuollon kuntayhtymä

Aulikki Seppänen, Hämeenlinnan Zontakerho ry

Kaupunginjohtaja Per-Håkan Slotte, Porvoon kaupunki

Sihteeri:

Projektikoordinaattori Virpi Dufva, Etelä-Suomen lääninhallitus, sosiaali- ja terveystoimisto

Kehittämissuunnan alaisuudessa toimii pientyöryhmä, joka koostuu Etelä-Suomen lääninhallituksen työntekijöistä. Ryhmän tehtävänä on hankkeelle asetettujen tavoitteiden tarkastelu ja konkretisointi kukin oman hallinnonalansa näkökulmasta.

Pientyöryhmän tulee erityisesti tarkastella ja tehdä esityksiä siitä, miten hankkeen tavoitteet saataisiin sisällytettyä eri valtakunnallisiin ohjelmiin sekä suosituksiin. (mm. Sisäisen turvallisuuden ohjelma, Kansallinen rikosentorjuntaohjelma, Kansallinen väkivallan vähentämishankkeet, Alkoholi- ja huumeepoliittinen ohjelma sekä Kansallisen terveydenhuollon ja Sosiaalialan kehittämishankkeet). Lisäksi työryhmä arvioi hankkeen hyödynnettävyyttä suhteessa muihin lääninhallituksen hankkeisiin, esim. Daphne-hanke sekä lääninhallituksen perustyöhön.

Pientyöryhmän kokoonpano:

Poliisiosasto:

lääninpoliisiylitarkastaja Matti Vuorinen

Sivistysosasto:

sivistystoimintatarkastaja Tuire Jankko

Sosiaali- ja terveystoimisto:

lääninpsykologi Pirjo Laaksonen

ylitarkastaja Leena Ahti

projektikoordinaattori Virpi Dufva

Työryhmän koollekutsujana toimii ylitarkastaja Leena Ahti (toimii Uudenmaan asiantuntijaverkoston puheenjohtajana). Tarvittaessa työryhmään kutsutaan mukaan myös muita Etelä-Suomen lääninhallituksen työntekijöitä.

Työryhmän toiminnasta informoidaan tarvittaessa maaherraa sekä Kehittämisyöryhmän jäseniä ja muita asiantuntijaverkostoja.

3.2. Uudenmaan alueellisen asiantuntijaverkoston tehtävät ja kokoonpano

Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto koostuu Uudenmaan työntekijä- ja auttajatahoista, jotka tekevät työtä uhrien ja väkivallan tekijöiden auttamiseksi järjestöissä, kunnissa ja kuntayhtymissä. Uudenmaan alueellinen asiantuntijaryhmä on toiminut vuodesta 1998 lähtien ja sen kokoonpano on joustavasti muuttunut vuosien mittaan. Ryhmällä on ollut vahvasti tavoitteena saada kuntiin moniammatilliset työryhmät, kouluttaa ammattihenkilöitä, keskustella rakentavasti ja tiedottaa. Tehtävää uuden toimintaohjelman toteuttamisen yhteydessä on, eri ryhmien roolit tulee punnittaviksi. Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto kiinnittää erityistä huomiota naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn.

Uudenmaan alueellisen asiantuntijaverkoston kokoonpano:

Puheenjohtaja:

Ylitarkastaja Leena Ahti, Etelä-Suomen lääninhallitus

Jäsenet:

Toiminnanjohtaja Sirkka-Liisa Aaltio, Naisten Apu Espoossa ry

Sosiaalityöntekijä Pirkko Ahonen, Hakunilan perheneuvola, Vantaa

Ylitarkastaja Helena Ewalds, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

Toiminnanjohtaja Virve Hagelberg, Vantaan turvakoti ry.

Johtaja Jari Hautamäki, Lyömätön Linja Espoossa

Osastonhoitaja Arja Heittola, Forssan seudun terveydenhuollon kuntayhtymä

Projektisihteeri Kati Jääskeläinen, Kirkkohallitus

Erikoistutkija Pirkko Kiviaho, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö

Aluevastaava Jaana Koivukangas, Rikosuhripäivystys, Uudenmaan aluetoimisto

Psykoterapeutti Jukka Lampinen, Lyömätön Linja, Miessakit ry

Projektityöntekijä Kirsi Mustonen, Miesten kriisikeskus

Toiminnanjohtaja Ulla Mäihäniemi, Pääkaupunkiseudun turvakoti ry

Projektipäällikkö Sirkka Perttu, Helsingin yliopisto, Palmenia

Projektikoordinaattori Kristel Ruusaar, Monika-naiset liitto ry

Toiminnanjohtaja Petteri Sveins, Vihdin mielenterveysseura ry, Vihti

Ohjaaja Timo Tammi, Karjaan turvakoti, Samfundet Folkhälsan i Svenska Finland rf

Johtaja Marjukka Taos, Porvoon turvakoti

Toiminnanjohtaja Kristiina Valkama, Raiskauskriisikeskus Tukinainen

Sihteeri:

Projektikoordinaattori Virpi Dufva, Etelä-Suomen lääninhallitus

3.3. Malmin malli – asiantuntijaverkoston tehtävät ja kokoonpano

Malmin-malli – asiantuntijaverkosto vie läänin alueelle Helsingin Malmilla kehitettyä työmallia. Alkuperäisen mallin ovat kehittäneet lääkintävahtimestari Tanja Ekholm ja sairaanhoitaja Hanne Sorsa Malmin sairaalasta. Mallin kehittämistyössä ovat olleet mukana myös Malmin poliisilaitoksen ylikonstaapeli Anneli Aunola sekä Malmin sairaalan sosiaalityöntekijä Kati Kalaoja. Helsingissä Malmin sairaalan poliklinikka ja Malmin poliisi ovat ottaneet käytännön, jolla pyritään parantamaan pahoinpitelyn uhrin oikeusturvaa ja viranomaisten yhteistyötä. Yhteistyön välineeksi kehitetty Malmin

malli sisältää mm. PAKE eli pahoinpitely- ja kehokarttalomakkeen, johon potilaan vammat ja muut pahoinpitelytiedot tulee kirjataksi.

Malmin malli- asiantuntijaverkoston tehtävänä on kehittää edelleen lomakkeistoa ja paneutua erityisesti yhteistyökysymyksiin, jotka koskevat väkivallan uhrin riittävän hoidon ja sen jatkumisen sekä hoitoon liittyvän dokumentoinnin varmistamista, kuten pahoinpidelystä annettu lääkärintaus, lausuntopyyntöjen selkiyttäminen ja vammojen vakavuusasteen (vaikeusasteen), syntyvän, sekä haittavaikutusten arviointi. Asiantuntijaverkosto jakaantuu kahteen työryhmään, joiden toimintaan kaikki verkoston jäsenet voivat osallistua. Työryhmät ovat: Potilaan tutkimus ja dokumentaatio sekä Viranomaisten yhteistyökysymykset.

Malmin Malli – alueellinen asiantuntijaverkoston kokoonpano:

Puheenjohtaja:

Sosiaalineuvos, lääninlääkäri Helena Mussalo-Rauhamaa, Etelä-Suomen lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto

Jäsenet:

Ylikonstaapeli Anneli Aunola, Helsingin kihlakunnan poliisilaitos, Malmin poliisipiiri

Lääkintävahtimestari Tanja Ekholm, Malmin sairaala

Sosiaalityöntekijä Kati Kalaoja, Malmin sairaala

Aluevastaava Jaana Koivukangas, Rikosuhripäivystys, Uudenmaan aluetoimisto

Erikoistutkija Juha Kääriäinen, Poliisiammattikorkeakoulu, tutkimusyksikkö

Lääninoikeuslääkäri Kaisa Lalu, Etelä-Suomen lääninhallitus, sosiaali- ja terveysosasto

Leukakirurgi Karri Mesimäki, HUS, Töölön sairaala

Hallintoylilääkäri Jukka Pellinen, Helsingin terveyskeskus

Projektipäällikkö Sirkka Perttu, Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia

Sairaanhoitaja Netta Pohjamies-Molander, HUS, Töölön tapaturma-asema

Lääkintäyksikön päällikkö Jorma Riihelä, Helsingin kaupungin pelastuslaitos

Professori Antti Sajantila, Oikeuslääketieteen laitos

Sairaanhoitaja hoitaja Hanne Sorsa, Malmin sairaala

Suunnittelija Jukka-Pekka Takala, Oikeusministeriö, Rikksentorjuntaneuvosto

Jaostopäällikkö/kihlakunnan syyttäjä Sakari Tiilikainen, Helsingin kihlakunnan syyttävävirasto

Opiskelijajäsenet:

Suvi Rantala, Stadia, Helsinki

Kaarina Tynkkynen, Stadia, Helsinki

Sihteeri:

Projektikoordinaattori Virpi Dufva, Etelä-Suomen lääninhallitus

Toimintaohjelman /-suunnitelman liitteenä 1 on alkuperäinen PAKE-lomakkeisto, jota verkosto on lähtenyt edelleen kehittämään. (Liitettä ei PDF-muodossa)

3.4. Turvallinen lapsuus – asiantuntijaverkoston tehtävät ja kokoonpano

Turvallinen lapsuus -asiantuntijaverkoston toiminta perustuu Kymen alueen kuntien vuosina 1998–2002 yhteistyössä kehittämään Turvakartta-ohjelmaan, johon sisältyy mm. lasten turvakasvatusta päiväkodeissa. Nyt tavoitteena on kehittää ja ottaa käyttöön toimintamalleja lasten oireiluun ja turvattomuuteen liittyvien riskien tunnistamiseen varhaiskasvatuksessa sekä moniammatillisessa yhteistyössä.

Turvallinen Lapsuus – asiantuntijaverkoston kokoonpano:

Puheenjohtaja:

Ylitarkastaja Katja Raita, Etelä-Suomen lääninhallitus, Sosiaali- ja terveysosasto

Jäsenet:

Va. osastonhoitaja Anne And, Kouvolan seudun kansanterveysyhtymä

Kehittämissuunnittelija Johanna Auranen, Kaakkois-Suomen Sosiaalialan osaamiskeskus Socom, Varhaiskasvatuksen osaamisklinikka

Sosiaalipalvelujohtaja Ritva-Liisa Juntunen, Anjalankoskien kaupunki, Perusturvakeskus

Päivähoidonjohtaja Anja Kettunen, Elimäen kunta, päivähoito

Varhaiskasvatustoiminnan johtaja Helena Kuusisto, Kuusankosken kaupunki, sosiaalivirasto

Sosiaaliohjaaja Minna Paasonen Kouvolan kihlakunnan poliisilaitos

Kasvatustoiminnan ohjaaja Maija Saksa, Kouvolan kaupunki, päivähoito

Projektipäällikkö Katja Sankalahti, Kymenlaakson sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Päiväkotien toiminnanjohtaja Merja Sylgren, MLL:n Kouvolan paikallisyhdistys ry

Sihteeri:

Projektikoordinaattori Virpi Dufva, Etelä-Suomen lääninhallitus

3.5. Yhteistyötahot

Keskeisimpien yhteistyötahojen, esimerkiksi kuntien ja järjestöjen edustajia on mukana hankkeen Kehittämisyhtymässä sekä kolmessa asiantuntijaverkostossa. Valtakunnalliseen toimintaohjelmaan sisältyy myös ajoittaiset läänien koordinaattoreiden yhteiset työkokoukset sekä laajemmat valtakunnalliset seminaarit.

Hankkeen aikana on tavoitteena saada yhteys läänin alueella toimiviin sosiaalialan osaamiskeskuksiin. Myös muiden toimintasektoreiden väkivaltatyötä tekeviin edustajiin tullaan pitämään yhteyttä, esimerkiksi kutsumalla heitä kuultaviksi ja esittelemään omaa toimintaansa asiantuntijaverkostojen kokouksiin. Myös läänin alueella sijaitseviin sosiaali- ja terveysalan, opetusalan ja poliisialan oppilaitoksiin sekä vankeinhoiton koulutuskeskukseen pidetään yhteyttä, lähinnä yhteisten koulutustilaisuuksien suunnittelussa ja järjestämisessä.

Kansainvälinen yhteistyö tulee tapahtumaan pääosin asiantuntijaverkostojen jäsenien kautta sekä valtakunnallisen sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohjelman kautta.

4. Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäiseminen 2004–2007 -hankkeen tavoitteet

Etelä-Suomen läänin alueen yleiset tavoitteet ovat sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohjelman mukaisesti asetetut:

TAVOITE 1.

- Väkivallan ehkäisy sisällytetään alue- ja kuntatason hyvinvointipoliittisiin ohjelmiin ja/tai turvallisuussuunnitelmiin.
- Luodaan kattavat väkivaltatyön palveluverkostot paikallis- ja aluetasolle.
- Kehitetään väkivallan uhreille ja tekijöille tarvittavia perus- ja erityispalveluja kunnallisesti ja alueellisesti.
- Palveluja kehitettäessä voimavaroja suunnataan myös ehkäisevään toimintaan

TAVOITE 2.

- Sosiaali- ja terveydenhuollon eri yksiköissä, äitiys- ja lastenneuvoloissa, varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa kehitetään ja otetaan käyttöön työmenetelmiä, joiden avulla lapsen ja nuoren näkemään ja kokemaan väkivaltaan voidaan puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.
- Parannetaan väkivaltaisissa perheissä elävien lasten tapaamisoikeuteen liittyviä menettelyjä muun muassa järjestämällä tapaamispaikkoja.

TAVOITE 3.

- Sosiaali- ja terveydenhuollon perus-, täydennys- ja jatkokoulutukseen lisätään aihealuetta koskevaa opetusta.
- Tuotetaan oppimateriaaleja eri ammattialojen koulutusta varten.
- Järjestetään myös vapaaehtoistoimijoille ja tukihenkilöille koulutusta.

4.1. Kehittämisryhmä

Koko hankkeen kattavana ja yhteisenä tavoitteena nähdään se, että läänin alueen kuntien turvallisuussuunnitelmiin tulisi saada sisällytettyä kattavasti lähisuhte- ja perheväkivaltateema. Turvallisuussuunnitelmien laatimisessa tulee kuitenkin huomioida paikallisten olosuhteiden aiheuttamat vaihtelut.

Sosiaali- ja terveysministeriö julkisti maaliskuussa 2005 oppaan Kenelle lyönnit kuuluvat?² Julkaisu on kuntaopas pari- ja lähisuhteväkivallan ehkäisytyöhön ja tavoitteena on hyödyntää opasta lähestyttäessä kuntatasoa asiassa. Kehittämisryhmän jäsenillä on keskeinen rooli edistää kuntaoppaan tunnettavuutta sekä pitää teemakokonaisuutta esillä.

Pientyöryhmässä on selvitelty eri mahdollisuuksia lähestyä kuntia turvallisuussuunnitelmien osalta. Taustalla on hankkeen visio siitä, että kaikki läänin kunnat olisivat vuonna 2008 mukana kehittämässä lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisytyötä.

Keskeinen vastuu lähisuhte- ja perheväkivalta-asiakokonaisuudesta on kuntatasolla; erityisesti sosiaali-, terveys- ja sivistystoimella sekä poliisilla. Läänin hankkeessa tue-

² Ewalds, Helena (toim.): Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhteväkivallan ehkäisytyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:7. Yliopistopaino, Helsinki 2005. Kuntaoppaaseen liittyen on tehty erillinen kalvosarja, joka on Kuntaoppaan tavoin tulostettavissa sosiaali- ja terveysministeriön internet-sivustosta.

taan siltä osin kuin mahdollista seutukunnallisten tai kunnallisten moniammatillisten yhteistyöryhmien syntymistä ja toimintaa.

Vuoden 2005 aikana lähestytään kuntia kirjeitse ja pyydetään nimeämään yhteyshenkilö (mikäli ei ole nimetty), joka kunnassa vastaa lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisystä. Yhteyshenkilöiden kanssa on tavoitteena suunnitella ja järjestää vuoden 2006 ja 2007 aikana toteutettavat kihlakunnalliset/seutukunnalliset yhteistyötapaamiset. Tilaisuuksissa tullaan lähestymään lähisuhde- ja perheväkivaltateemaa erityisesti turvallisuusyhteistyön näkökulmasta.

Väkivallan ehkäisytöiden sisältöjä koulujen ja erityisesti nuorison näkökulmasta on selvitetty. Yhteistyössä läänin sivistysosaston kanssa työstetään kouluihin soveltuva, koulun henkilöstölle tarkoitettua perheväkivaltatilanteissa toimimismallia. Tavoitteena on hankkeen aikana lähettää perusopetuksen kouluihin kirje ja ohjeellinen malli, jota koulut voivat itse jatkotyöstää omien tarpeittensa mukaan.

Väkivallan uhriksi joutuneiden nuorten kanssa työskenteleville sekä nuorten auttamiseksi on Nuorten Keskus kehittänyt ”Poikki”-koulutuksia, joiden koulutussisältö sopii niin ikään lisäämään työntekijöiden valmiuksia toimia nuoriin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Poikki-koulutuksia on tarkoitus sisällyttää mahdollisuuksien mukaan hankkeen koulutusohjelmaan. Selvitellään myös mahdollisuuksia erillisen hankkeen aikaansaamiseksi, jossa kehitettäisiin tuki- ja hoito-ohjelma nuorisovangeille. Nuorisovangit voisivat vankeusaikanaan ja vapautumisen jälkeen käydä läpi lapsuus- ja varhaisnuoruusvuosien perheväkivaltakokemuksia.

Hankkeen aikana kartoitetaan myös vanhuksiin kohdistuvan lähisuhde- ja perheväkivallan tilannetta läänin alueella sekä olemassa olevia palveluja ja palvelutarvetta (mm. Suomen vanhusten turvakotiyhdistys ry).

Pientyöryhmän jäsenet edistävät lähisuhde- ja perheväkivaltateeman sisällyttämistä läänin eri ohjelmiin, esim. vanhuspoliittiseen ohjelmaan sekä vammaispoliittiseen ohjelmaan.

Pientyöryhmässä tarkastellaan eri ohjelmakokonaisuuksien suhdetta lähisuhde- ja perheväkivaltateemaan, esim. alkoholiohjelman suhde lähisuhde- ja perheväkivaltahankkeeseen. Tavoitteena on vuonna 2005 järjestää ehkäisevän päihdetyön sekä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemisteemasta yksi yhteinen infotilaisuus Lahden seudulla.

Tavoitteena on, että suunnitelma lähestyä kuntia saadaan hyväksytyä Kehittämissuunnitelmassa vuoden 2005 aikana.

Aikataulu

Hankkeen aikataulut tulevat olemaan erityisesti kihla-/ seutukunnallisten yhteistyötapaamisten järjestämisen osalta tiivis. Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäiseminen osana kuntien turvallisuussuunnitelmia nähdään kuitenkin yhtenä hankkeen keskeisimmistä asioista.

Koulutus- ja kehittämistyö

Pientyöryhmä on suunnitellut moniammatillisten kihlakunnittain/seutukunnittain järjestettävien yhteistyötapaamisten toteuttamista. Tapaamisiin sisältyisivät aihekokonaisuuksina turvallisuussuunnitelmien laadinta sekä kunnallisten /kihlakunnallisten moniammatillisten työryhmien toiminta lähisuhde- ja perheväkivaltanäkökulmasta. Näiden päivien tavoitteena on saada teemalle lisää tunnettavuutta, koota alueen toimijoi-

ta yhteen ja sitouttaa myös poliittisia päättäjiä mukaan. Taustatyönä seutukunnallisiin tilaisuuksiin tulee läänin poliisiosasto valmistelemaan kartoituksen alueellisesta väkivaltatilanteesta. Kartoituksen avulla kuntien on jatkossa helpompi seurata eri toimien vaikutavuutta väkivallan ehkäisytyössä. Näissä yhteistyötilaisuuksissa tulisi Kehittämisyhmän puheenjohtajilla sekä Kehittämisyhmän jäsenillä olemaan keskeinen rooli.

Arviointi

Kehittämisyhmän toimintaa arvioidaan ryhmän jäsenille vuosittain tehtävällä lyhyellä palautekyselyllä, jossa arvioidaan kehittämisyhmän omien tavoitteiden ja koko hankkeen tavoitteiden toteutumista.

4.2. Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto

Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto on sopinut hankkeen aikana käsittelevänsä seuraavia teemoja ja esittävän niihin liittyviä mahdollisia jatkotoimenpiteitä:

- 1) **Sovittelu** (Ensi- ja turvakotienliiton Sovittelu-hanke päättyi vuonna 2004, aiheesta ristiriitaisia näkemyksiä, Stakesin selvityksen mukaan myönteisiä tuloksia perheväkivallan sovittelusta). **Uhrin oikeusturva sovittelussa** → Tavoitteena, että verkosto seuraa sovittelu-teemaa.
- 2) **Tiedottaminen** (Panostetaan tiedottamiseen ja informaation muotoon. Tiedottamista erityisesti siitä, että väkivalta on vaikea ongelma, mutta siihen voi saada apua.)
- 3) **Koulutus**
- 4) **Opetus** (Esim. 8.luokkalaisille opetustilanteita, joissa konkreettista tietoa mitä kansainvälisissä ihmisoikeus- yms. asiakirjoissa todetaan).
- 5) **Avoneuvontatoimipisteet** (Tarve niihin tilanteisiin, kun väkivalta tulee ilmi, esim. Italian malli)
- 6) **Paikallisen tutkimuksen tarve** (Tarve suomalaiseen paikalliseen tutkimukseen, muualla Euroopassa kysytään tutkimuksista, ei ainoastaan kokemuksista. Tilastointi kuntatasolle).
- 7) **Hyvät, toimivat menetelmät ja materiaalin laaja levitys.**
- 8) **Nuorten suomalaisten tyttöjen oleminen aikuisten maahanmuuttajamiesten seksileluina.**
- 9) **Rajat ylittävien keinojen tarve** (Syksyllä 2005 ilmestynyt Monika-naisten opas, jossa hyvää konkreettista ohjausta sosiaali- ja terveysalan sekä maahanmuuttajien kanssa työtä tekeville).
- 10) **Lainsäädäntö** (mm. lähestymiskielto- ja tapaamisoikeuslaki eivät kohtaa).
- 11) **Moniammatillisuus** (paikallis- ja aluetason luottamushenkilöstö ja virkamiehet sitoutettava toimintaan).
- 12) **Väkivaltailmiön ymmärryksen lisääminen** (On olemassa erilaisia syitä, miksi ihmiset käyttäytyvät väkivaltaisesti, ymmärryksen lisäämistä ja syiden erottelevuutta).
- 13) **Lapsia pahoinpitelevien äitien auttaminen ja hoitaminen**

Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen

Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto kiinnittää erityistä huomiota naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn.

Kansainvälisellä tasolla kuten YK:ssa, Euroopan unionissa ja Euroopan neuvostossa käytetään käsitettä naisiin kohdistuva väkivalta (violence against women). Myös Ruotsissa, esimerkiksi komiteamietinnössä SOU 2004:121 (Slag i luften, En utred-

ning om myndigheter, mansvåld och mak, käytetään käsitettä ”mäns våld mot kvinnor” ja joissakin paikoin käsitettä ”sukupuolistunut väkivalta” (seksualiserat våld).

Yhdistyneiden Kansakuntien vuoden 1948 ihmisoikeuksien julistuksen mukaan kaikkien ihmisten tulee olla samanarvoisia ja omata samat ihmisoikeudet. Vuonna 1979 hyväksyttyä YK:n naisten oikeuksien julistusta, ns. CEDAW – julistusta sovelletaan myös naisiin kohdistuviin väkivallantekoihin, vaikkei julistuksen laatimisvaiheessa naisiin kohdistuva väkivalta vielä ollutkaan kansainvälisten järjestöjen tietoisuudessa eikä niiden agendalla.

Vuonna 1993 YK:n yleiskokouksen hyväksymän julistuksen 1 artiklan mukaan ”naisiin kohdistuva väkivalta” tarkoittaa kaikkea sukupuoleen liittyvää väkivaltaa, joka aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa fyysistä, seksuaalista tai henkistä haittaa tai kärsimystä naiselle mukaan luettuna väkivallan uhka, pakottaminen tai mielivaltainen joko julkinen tai yksityiselämässä tapahtuva vapauden riistäminen. Julistuksen mukaan valtioiden tulee ryhtyä toimenpiteisiin väkivallan poistamiseksi.

Pekingin konferenssin hyväksymän toimintaohjelman artiklassa 113 määritelty käsite ”naisiin kohdistuva väkivalta” noudattaa edellä mainitun julistuksen käsitelmäärittelyä.

Toimintaohjelmassa on käsitelty myös väkivallan syntyä ja todettu (artikla 118), että ”Naisiin kohdistuva väkivalta on osoitus naisten ja miesten historiallisesti eriarvoisista valtasuhteista, jotka ovat johtaneet siihen, että miehet ovat alistaneet ja syrjineet naisia sekä estäneet naisten tasavertaisuuden. Naisiin läpi elämän kohdistuva väkivalta juontuu oleellisesti kulttuurista malleista, varsinkin tiettyjen perinteisten tai tavanomaisten käytäntöjen haitallisista vaikutuksista, sekä kaikkiin rodullisiin, sukupuoliin, kielellisiin tai uskonnollisiin äärimmäisyyksiin liittyvistä teoista, jotka pitävät naiset alistetussa asemassa perheissä, työpaikoilla, yhteisöissä ja yhteiskunnassa”.

Koulutustyöryhmä ja Lakityöryhmä

Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto on asettanut kaksi alatyöryhmää: Koulutustyöryhmän (puheenjohtaja Leena Ahti) sekä Lakityöryhmän (puheenjohtaja Sirkka-Liisa Aaltio). Koulutustyöryhmän tehtävänä on laatia hankkeen kokonaiskoulutus-suunnitelma sekä päivittää suunnitelmaa. Lakityöryhmän tehtävänä on selvittää naisiin kohdistuvan väkivallan näkökulmasta lainsäädännöllisiä sekä muita ajankohtaisia kysymyksiä.

Aikataulu

Uudenmaan alueellisen asiantuntijaverkoston kokouksiin pyydetään asiantuntija-alustuksia keskeisistä teemoista. Tämän lisäksi verkosto mieltii ja esittää tarvittavia jatkotoimenpiteitä. Verkoston jäsenet tuovat kokouksiin aina aihepiiriin sisältyvää, tiedossa olevaa uutta materiaalia, erityisesti naisiin kohdistuvasta väkivallasta.

Koulutus

Uudenmaan alueellinen asiantuntijaverkosto laatii hankkeeseen sisältyvän lähisuhde- ja perheväkivallan kokonaiskoulutus-suunnitelman sekä huolehtii suunnitelman päivittämistyöstä. Koulutus-suunnitelmassa huomioidaan Malmin malli - sekä Turvallinen lapsuus – asiantuntijaverkoston tuottama tieto tarvittavasta koulutuksesta. Koulutus-suunnitelma esitetään Kehittämisyryhmälle ja sen pientyöryhmälle viimeistään alkuvuodesta 2006.

Arviointi

Verkoston toimintaa arvioidaan verkoston jäsenille vuosittain tehtävällä lyhyellä palautekyselyllä, jossa arvioidaan asiantuntijaverkoston omien tavoitteiden ja koko hankkeen tavoitteiden toteutumista.

4.3. Malmin malli – asiantuntijaverkosto

Malmin-malli – asiantuntijaverkosto toimii lisäksi kahdessa eri pientyöryhmässä. Ensimmäinen ryhmä, jonka puheenjohtajana on Tanja Ekholm, keskittyy potilaan tutkimus- ja dokumentaatio-temaan. Toinen ryhmä, jonka puheenjohtajana on Anneli Aunola, keskittyy viranomaisten yhteistyökysymyksiin. Molemmat pientyöryhmät huomioivat työskentelyssään myös lainsäädännölliset, koulutukselliset sekä tutkimukselliset näkökulmat. Verkoston jäsenet voivat osallistua molempien työryhmien toimintaan, mutta ainakin toiseen. Varsinaisissa verkoston kokouksissa kootaan yhteen työryhmien tuotoksia ja sovitaan mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

Potilaan tutkimus ja dokumentaatio -ryhmä

- tavoitteena saada Malmin mallista opas aikaiseksi.
- opas toimisi koulutusvälineenä kouluttajille. Lyhyempi versio internetiin PAKE:sta sekä ohjeet sen täyttämiseksi. Taskumuistio/kortti, jossa tutkimus ja saneluohjeet (lisätietoja www-sivuilta yms.).
- työnjaon sekä ohjeistuksen ammattikunnittainen laatiminen.
- väkivallan uhrin, tekijän sekä henkilökunnan oikeusturvan selvittäminen.
- lähisuhdeväkivallasta olemassa olevan koulutuksen kartoittaminen.
- artikkelit, tiedotteet alan ammattijulkaisuihin.
- mahdollinen erillinen Daphne-hanke.
- visio: Terveystieteistä hyvät potilaan tutkimuksen ja dokumentoinnin ohjeet.

Potilaan tutkimus- ja dokumentaatio-temaan keskittynyt ryhmä on päättänyt käydä läpi nykyiset olemassa olevat toimintaohjeet ja muokata toimintaohjeita edelleen. Työryhmä on päättänyt laatia PAKE:sta yhtenäisen koulutusmateriaalipaketin, jota levitetään mahdollisesti myös internetissä Powerpoint-muodossa, esim. Terveystieteen tieteissä. Malmin malli- koulutuksen järjestämistä selvitetään yhteistyössä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa, koska taustalla on hyvät kokemukset em. koulutusyhteistyöstä.

Ryhmä laatii mahdollisesti myös toimintaohjeistuksen seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneiden kohtaamisesta, hoidosta ja tutkimuksesta.³

- täsmennetään ohjeistukseen toimintakäytännöt eri puolilla lääninä
- kirjataan ohjeistukseen myös toimiminen myöhemmin otettavien näytteiden sekä tutkimuksen osalta
- ongelmana niiden potilaiden tutkimus, jotka eivät halua tehdä rikosilmoitusta

Täsmennetään jo olemassa olevaa ohjeistusta pahoinpitelyn uhrien kohtaamisesta, tutkimisesta ja hoidosta:

- tarvittavat näytteet, tutkimukset, myös mm. miten valokuvat otetaan.

³ Tässä yhteydessä kartoitetaan jo olemassa olevaa aineistoa ja sen käyttömahdollisuutta, mm. Stakesin julkaisema rap-kansio, Seksuaalista väkivaltaa kokeneen tutkimus- ja hoito terveydenhuollon toimipisteissä.

Viranomaisten yhteistyökysymykset -ryhmä

- hoitopolkujen selkiyttäminen.
- erityisesti lääkärin ilmoitusvelvollisuuden selkiyttäminen.
- ylipäätään salassapitosäännösten selkiyttäminen moniammatillisessa yhteistyössä
- lastensuojeluilmoituksen tekeminen (mitä pitää sisällään, mitä eri viranomaisten on huomioitava ilmoituksen tekemisessä yms., myös ilmoituksen tehneen työturvallisuusasiat).
- hahmotellaan "yleisen vuokaavion" avulla sitä, miten asiakas/potilas kulkee eri auttajatahoissa.
- selvitetään, olisiko syytä suosittaa asiantuntijalausuntoja laativien tahojen perustamista, esim. lasten seksuaalinen hyväksikäyttö, oikeuspsykiatrinen tutkimus, voisiko oikeuslääketieteessä tehdä kokonaisvaltaisia arvioita).
- pyritään kartoittamaan jatkohoitomalleja, erityisesti yhteistyökysymysten näkökulmasta.
- selkiytettävä vastuu- ja velvoitekysymyksiä. Esim. jos ei akuutisti ole mahdollista hoitaa, tarvitaan ohjeistusta siitä, mitä on tehtävissä jatkossa, mm. raiskaustapauksissa näytteiden otto useiden päivien jälkeen tapahtumasta.
- kootaan, mitä eri ohjeistusta on tällä hetkellä jo olemassa.

Viranomaisten yhteistyökysymyksiin paneutuva työryhmä on päättänyt tehdä yhteistyöhön liittyvän teemakyselyn eri toimijatahoille. Kyselyn tavoitteena parantaa potilaan/asiakkaan saamaa hoitoa/palvelua ja selkiyttää yhteistyökysymyksiä. Konkreettiset kysymykset ovat laadittu yhdessä ja työryhmä on jo jakanut keskinäiset vastuualueet. Vastuuhenkilöt kirjaavat omat kyselynsä ja opiskelijat Kaarina Tynkkynen ja Suvi Rantala auttavat aineiston yhdistämisessä. Aineiston kokoamisen jälkeen tavoitteena on, että työryhmä kirjoittaa aineistosta artikkelin. Kyselyssä olevan dokumentointia käsittelevän osion tuotokset annetaan potilaan tutkimusta ja dokumentaatiota kehittävän työryhmän käyttöön.

Aikataulu

Verkosto kokoontuu säännöllisin väliajoin, 5 kertaa vuodessa ja pientyöryhmät tarvittaessa, ainakin niin ikään 5 kertaa vuodessa. Malmin malli -asiantuntijaverkosto laatii malliin liittyvän koulutus suunnitelman ja toimittaa sen Uudenmaan asiantuntijaverkostolle vuoden 2005 aikana.

Koulutus

Malmin mallia on esitelty mm. Sosiaali- ja terveystieteiden osaston toimintaohjelman valtakunnallisessa kutsuseminaarissa Säätytalolla 15.3.2005. Verkoston jäsen, Malmin sairaalan lääkintävahtimestari Tanja Ekholm esitteli mallia.

Malmin malli -asiantuntijaverkosto vastaa tällä hetkellä Malmin malli -koulutuksesta sekä laatii suunnitelman mallin sisällön levittämisestä Etelä-Suomen läänin alueelle sekä tarvittaessa valtakunnallisestikin. Koulutus suunnitelma toimitetaan Uudenmaan asiantuntijaverkostolle vuoden 2005 aikana. Tavoitteena on järjestää vuoden 2006 syksyllä Malmin mallista 1-2 kaksipäiväistä koulutustilaisuutta, jotka ovat lähinnä tarkoitettu läänin alueen sairaaloiden sekä terveyskeskusten edustajille (1-2 / toimipaikka). Nämä koulutuksen saaneet avainhenkilöt vastaavat jatkossa oman sairaalansa Malmin mallin/ PAKE-lomakkeiston käyttöönnotosta.

Lisäksi Malmin malli -asiantuntijaverkoston kautta on hankittu jaettavaksi Stakesin RAP-kansiota (Raiskatun akuuttiapu). Verkosto miettii rap-kansion käyttöönottokoulutuksen yhdistämistä Malmin malli -koulutustilaisuuksiin.

Arviointi

Verkoston toimintaa arvioidaan verkoston jäsenille vuosittain tehtävällä lyhyellä palautekyselyllä, jossa arvioidaan asiantuntijaverkoston omien tavoitteiden ja koko hankkeen tavoitteiden toteutumista.

4.4. Turvallinen Lapsuus – asiantuntijaverkosto

Verkoston jäsenet ovat kukin tehneet vapaamuotoisia haastattelukartoituksia senhetkisen perheväkivaltatilanteen selkiyttämiseksi. Lisäksi asiantuntijaverkoston jäsenet ovat valinneet kunnistaan/ lähialueeltaan yhden tai useamman päiväkodin/kiertävän lastentarhanopettajan /ym. toimipaikan alueen pilottitoimijoiksi. Näissä toimipaikoissa suunnitellaan ja työstetään mm. omaa toimintamallia varhaiskasvatukseen/päivähoitoon perheväkivaltatilanteissa toimimiselle, sekä ennaltaehkäisevän työn sisältöjä. Suunnittelutyössä on mukana Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen (SOCOM) varhaiskasvatuksen klinikan edustaja. Pilottitoimijat (n.30-50 henkilöä) kokoontuivat ensimmäisen kerran 26.9.2005 Kouvolassa.

Keskeiseksi hankkeen toimintamuodoksi nähdään toimintamallien luomisen lisäksi koulutuksen järjestäminen perheväkivallan tunnistamiseksi, puheeksiottamiseen sekä väkivallan lapselle aiheuttamiin vaikutuksiin liittyen. Tarvitaan esim. päivähoiton työntekijöiden ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden yhteisiä paikallisia kokoontumisia, joissa käydään läpi konkreettisia toimintakäytäntöjä. Näiden paikallisten toimintamallien luomisen tueksi on tarvetta järjestää koulutustilaisuus, jossa päivähoiton työntekijät saavat tietoa lastensuojelun sosiaalityöstä ja lastensuojelun lainsäädännöstä. Lisäksi laaditaan Turvallinen Lapsuus- esitteitä, joista ensimmäinen on tarkoitettu lasten vanhemmille: Kuinka perheessä nähty tai koettu väkivalta vaikuttaa lapseen ja hänen kehitykseen.

Aikataulu

Asiantuntijaverkosto laatii suunnitelman varhaiskasvatuksen näkökulmasta tarvittavasta väkivaltakoulutuksesta Uudenmaan alueen asiantuntijaverkostolle vuoden 2005 aikana. Lisäksi kunnalliset pilottitoimijat aloittavat toimintamallien kehittelytyön yhdessä asiantuntijaverkoston kanssa jo tehdyn suunnitelman mukaisesti.

Koulutus

Turvallinen Lapsuus – asiantuntijaverkosto on järjestänyt Kouvolassa kaksi koulutustilaisuutta, 10.3.2005 ja 20.4.2005, perhe- ja lähisuhdeväkivaltateemasta päivähoiton ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Kouluttajina ovat toimineet Helena Ewalds sekä Ebba Riikonen.

Asiantuntijaverkosto on laatinut hankkeen aikaisen suunnitelman varhaiskasvatuksen näkökulmasta tarvittavasta väkivaltakoulutuksesta. Suunnitelma toteutetaan Kymenlaakson alueella. Jatkossa varhaiskasvatukseen/päivähoitoon suunnitellun perheväkivaltatilanteissa toimimismallin sisällön levittämisestä laaditaan tarvittaessa suunnitelma Etelä-Suomen läänin alueelle.

Arviointi

Verkoston toimintaa arvioidaan verkoston jäsenille vuosittain tehtävällä lyhyellä palautekyselyllä, jossa arvioidaan asiantuntijaverkoston omien tavoitteiden ja koko hankkeen tavoitteiden toteutumista.

4.5. Hankkeen visiot

Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisyhankkeen visio vuodelle 2008 on, että Etelä-Suomen läänin alueen kaikki kunnat ovat mukana ainakin yhdessä moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä, jolla on kehittämis-/kouluttamis- yms. vastuu lähisuhdeväkivallan ehkäisemisestä sekä väkivaltatilanteisiin joutuneiden alueellisten hoitopalvelujen järjestämisestä.

Lähisuhde- ja perheväkivalta saadaan sisällytettyä osaksi kuntien turvallisuussuunnitelmia. Lisäksi teema otetaan esille lastenneuvoloissa ja päiväkodeissa tehtävissä säännöllisissä vanhempien ja henkilöstön välisissä keskustelutilanteissa. Lähisuhde- ja perheväkivaltatilanteissa toimimiselle on kouluissa laadittu toimintaohjeet henkilökunnalle. Lisäksi aihe on sisällytetty myös eri luokkatasojen opetussuunnitelmiin ja teema huomioidaan myös yksilöllisissä opetussuunnitelmissa.

Uudenmaan alueellisen asiantuntijaverkoston visio: Verkoston toiminta vakiintuu ja jatkaa toimintaa hankkeen jälkeen. Verkosto on rakentanut toistettavan, moniammatillisuuden huomioivan koulutuskokonaisuuden. Lisäksi verkosto toimii alueellisena konsulttoijana ja taustatukena läänin alueen kuntien moniammatillisille väkivaltatyöryhmille.

Malmin malli – asiantuntijaverkoston visio: Verkoston toiminta vakiintuu ja jatkaa toimintaa hankkeen jälkeen. Hankkeen aikana saadaan valmiiksi Malmin malli – lomakeisto (PAKE) ja koulutuspaketti, jota voidaan jakaa koko läänin alueelle ja tarvittaessa laajemminkin. Verkosto huolehtii koulutuspaketin sisällöllisestä päivittämisestä.

Turvallinen lapsuus – asiantuntijaverkoston visio: Verkoston toiminta vakiintuu ja jatkaa toimintaa hankkeen jälkeen. Turvallinen lapsuus hankkeen anti, erityisesti varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnattu toimintaohjeistus saadaan jaettua koko läänin alueelle ja mahdollisesti laajemminkin.

5. Koulutus

Hankkeen aikaiset koulutustilaisuudet:

10.3.2005 Turvallinen lapsuus -hankkeen koulutusiltapäivä Kouvolassa

15.–16.3.2005 Valtakunnallinen seminaari Helsingissä, Säätytalossa.

20.4.2005 Turvallinen lapsuus -hankkeen koulutusilta Kouvolassa.

11.5.2005 Yhdessä onnistumme vähentämään väkivaltaa. Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäiseminen. Helsingissä, Satakuntatalossa.

Vuoden 2005 aikana valmistuu Uudenmaan alueellisen asiantuntijaverkoston toimesta esitys hankkeen kokonaiskoulutussuunnitelmaksi ja se esitellään Kehittämisyhmälle ja sen pientyöryhmälle viimeistään alkuvuodesta 2006. (luonnos liite 2, ei pdf-muodossa)

Lisäksi huolehditaan siitä, kuinka tullaan saamaan Turvallinen lapsuus- sekä Malmin malli- hankkeen aikaiset tuotokset koulutussisällöksi koko läänin alueelle ja tarvittaessa laajemminkin.

Huomioitavia muita koulutuksia ja tapahtumia:

22.–23.5.2005 Terve-Sos – tapahtuma Turku. Hanketta esitelty messujen Lääninhallitusten osastolla.

26.9.2005 Turvallinen Lapsuus – asiantuntijaverkoston ja pilottitoimijoiden koulutus- ja yhteistyötapaaminen Kouvolassa.

16.–22.10.05 Väkivallaton viikko (EVL, teemana väkivaltakulttuuri lasten ja nuorten elämässä)

10.11.2005 Turvallinen lapsuus – asiantuntijaverkoston ja pilottitoimijoiden yhteinen Suunnitteludialogi-ilta Kouvolassa.

15.11.05 Etelä-Suomen lääninhallituksen sivistysosaston järjestämä koulutustilaisuus väkivaltateemasta opetustoimen henkilöstölle Lahdessa.

17.11.05 Etelä-Suomen lääninhallituksen sivistysosaston järjestämä koulutustilaisuus väkivaltateemasta opetustoimen henkilöstölle Helsingissä.

19.12.05 Turvallinen lapsuus -hankkeen koulutusilta Kouvolassa sekä vanhemmille suunnatun esitteen julkistaminen.

6. Tutkimus- ja selvitystyö

Malmin malli – asiantuntijaverkostossa on mukana kaksi terveydenhoitajaopiskelijaa, Kaarina Tynkkynen ja Suvi Rantala Stadia-ammattikorkeakoulusta. He työstävät omaa opinnäytetyötään lähisuhte- ja perheväkivaltateemasta. Opiskelijoiden aihe liittyy terveydenhoitajan työkäytäntöihin. Malmin malli – asiantuntijaverkoston jäsen, sairaanhoidon opiskelija Tanja Ekholm (Stadia-amk) tulee myös tekemään lähisuhte- ja perheväkivalta-aiheisen opinnäytetyön.

Syksyllä 2005 on Lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäiseminen -hankkeessa työskennellyt 3 kuukauden korkeakouluharjoittelujaksolla valt.yo Jarkko Yliruka Helsingin yliopistosta. Lisäksi Kouvolan toimipisteessä on Turvallinen Lapsuus – asiantuntijaverkostossa työskennellyt 3 kuukauden harjoittelujaksolla yht.yo Sanna-Riitta Junnonen Kuopion yliopistosta.

Keväälle 2005 suunnitellusta palvelukyselystä jouduttiin luopumaan, koska hankkeeseen ei tuolloin saatu omaa korkeakouluharjoittelijaa. Palvelukysely ei enää ollut loppuvuodesta 2005 ajankohtainen. Lisäksi hankkeessa huomioitiin Amnestyn Suomen osaston keväällä 2005 kunnille lähettämä kysely naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisesta työstä Suomen kunnissa vuonna 2005, jonka tulokset on raportoitu ”...mutta veturi puuttuu.” – julkaisussa.⁴

Tavoitteena on selvittää hankkeen aikana yhteistyömahdollisuuksia eri oppilaitosten tutkimusyksiköiden sekä sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa.

7. Julkaisut ja tiedottaminen

Etelä-Suomen lääninhallituksen viestintäyksikön kanssa laaditaan yhteistyössä hankkeeseen liittyvät tarvittavat tiedotteet. 16.2.2005 ollut tiedote Monialainen työryhmä lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäisytyöhön. Etelä-Suomen lääninhallituksen www-sivuston koulutus- ja tapahtumakalenteriin laitetaan tietoa hankkeen järjestämisestä koulutustilaisuuksista.

⁴ Pia Puu Oksanen: ”...mutta veturi puuttuu.” Amnestyn Suomen osaston valtakunnallinen kyselytutkimus naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisesta työstä Suomen kunnissa vuonna 2005.

Hankkeen oma internet-sivusto valmistuu Etelä-Suomen lääninhallituksen internet-sivustoon vuoden 2005 loppuun mennessä.

Sivusto sisältää hanke-esittelyn (kehittämisryhmän ja asiantuntijaverkoston kokoonpano sekä tehtävät) ja linkkilistan mm. Stakesin toimesta ylläpidettäviin Sosiaaliporttiin ja Terveysporttiin sekä sosiaali- ja terveystoimistoon sekä muihin yhteistyötahoihin. Linkkiyhteys laitetaan myös lääninhallituksen aihetta koskeviin tiedotteisiin sekä koulutustilaisuuksiin. Suunnitelmissa on, että sivustossa olisi linkki läänin alueella oleviin hyviin väkivallan ehkäisyhankkeisiin ja toimintamalleihin yms. Sivuston päivittäminen tulee varmistaa mahdollisimman yksinkertaiseksi ja sen hankkeen jälkeinen tarpeellisuus tulee myös selvittää.

Hankkeen Kehittämisryhmän ja asiantuntijaverkoston kokousmateriaalit lähetetään sekä postitse (kokouskutsut) että sähköpostitse (kokousmuistiot).

Hanketta ja teemaa esitellään tarvittaessa eri koulutus- yms. tilaisuuksissa. (esim. 15.–16.3.05 STM:n järjestämä valtakunnallinen kutsuseminaari).

Pyritään saamaan teemalle tunnettavuutta olemalla yhteistyössä myös alan ammattilehtien edustajien kanssa. Toiveena on, että verkoston jäsenet kirjottavat myös artikkeleita käsiteltävistä asia-aiheista.

Suunnitelmana on, että hankkeen lopussa julkaistaan opas, johon on koottu tietoa kunta- ja seutukunta-kohtaisista palveluista, hoitopaikoista, kouluttajista, konsultointimahdollisuuksista, moniammatillisista työryhmistä, meneillään olevista hankkeista yms. Opas voisi olla myös sähköisessä muodossa lääninhallituksen www-sivustossa.

8. Hankkeen aikataulu ja arviointikäytännöt

Hanke kestää vuoden 2007 loppuun saakka. Hankkeen yksityiskohtaisempi aikataulu on suunniteltu Kehittämisryhmän ja asiantuntijaverkoston toimintojen sekä asetettujen tavoitteiden mukaisiksi.

Hankkeen toteutumista seuraa ja arvioi Kehittämisryhmä.

Hanke kuuluu Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimiston 1. Tuloryhmään ja tässä ryhmässä arvioidaan vuosittain hankkeelle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Tavoitteista on laadittu erillinen taulukko (LogFrame). Tämän kehikon käyttöönottoa vielä harjoitellaan.

Hankkeen aikana toteutettava vuosittainen väliarviointi on lähinnä verkoston toiminnan itsearviointia. Lisäksi arvioidaan hankkeen tavoitteiden toteutumista sosiaali- ja terveystoimistolle laadittavista hankeselvityksistä.

Abstract

Project for Prevention of Partner and Domestic Violence in the Province of Southern Finland 2004–2007

Facts about the Province of Southern Finland: Southern Finland is the administrative centre of the country, and the most important area in terms of population, traffic and economy. Covering an area equivalent to about 10% of Finland's territory, it accounts for 40% (2.2 million) of the total population. The population density is about 69 inhabitants per square kilometre (national average 17 inhabitants /km²). There are a total of 86 municipalities, of which 28 are towns and cities. Of the six regions within the Province, the biggest is Uusimaa (population 1.3 million) and smallest Eastern Uusimaa (population 90,000).

For the purpose of the project for prevention of partner and domestic violence to be carried out during the period from 2004 to 2007, the State Provincial Office appointed a **Development Group** and **three regional expert networks**. The Development Group is chaired by Governor Anneli Taina. The project is part of the nation-wide Programme for Prevention of Partner and Domestic Violence 2004–2007.

A number of branches of government and organisations operating in the Province of Southern Finland are represented in the Development Group and expert networks because the prevention of partner and domestic violence calls for a broad-based and inter-disciplinary approach across administrative borders. Promoting such cooperation is one of the principal tasks of the project. The importance of this type of collaboration is also indicated by the results of the safety and security survey carried out in the Province of Southern Finland (2004): according to the respondents, cooperation between the various government bodies is the best way of tackling violent crime and enhancing security.

One of the objectives of the project is to encourage the inclusion of schemes to reduce violence in the regional and municipal welfare and security programmes. Additionally, the project seeks to promote the creation of extensive service networks to address violence-related issues at the local and regional level and to develop basic and specialist services for victims and perpetrators. Resources are also being allocated to preventive activities.

Another objective is to generate more detailed instructions for service outlets working with people exposed to partner and domestic violence for use at day-care centres, schools, health stations, etc. Professionals are encouraged through training and efficient dissemination of information to identify violence and intervene as early as possible. In particular, it should be possible to step in immediately in situations where violent acts target, or are witnessed by, a child or young person.

Actions to achieve the goals of the project are supported by the three regional networks of experts. The current activities of these networks, named the Uusimaa Regional Expert Network, the Malmi Model Network, and the Safe Childhood Network, are shaped by the work carried out previously in this field. From 1998 to 2002, a project called Prevention of Violence Against Women was carried out in the Province of Southern Finland that included a survey charting the services available in individual municipalities. Due consideration was given to the results of the survey when the objectives for the current project were established.

The Uusimaa Regional Expert Network was set up in 1998 and its composition has varied flexibly over the years. The aim of the network is to establish inter-disciplinary

working groups to coordinate prevention of partner and domestic violence in the municipalities, provide training for specialists, promote a constructive dialogue, and disseminate information on the subject. A special point of focus for the Uusimaa Regional Expert Network is the prevention of violence against women.

The Malmi Model Expert Network seeks to promote the approach developed in Malmi, Helsinki, for wider application within the Province and beyond. The Malmi Hospital Emergency Clinic in Helsinki and the Malmi Police Precinct have adopted a new system to improve the legal protection of the victims of violence and facilitate cooperation between the authorities. The tool developed for this purpose is PAKE, a form charting the injuries sustained by the victim, in order to ensure that the patient's injuries and other related data are duly recorded.

The Safe Childhood Network applies the Safety Chart Programme developed jointly by the municipalities in the Kymi Region during 1998–2002. For example, it provides for safety training for children at day-care centres. Now the objective is to develop and introduce a scheme for identifying symptoms and insecurity and related risks in the context of early childhood and inter-disciplinary cooperation.

Over the past few years, local schemes for the prevention of partner violence and care of victims have been put in place within the Province, for example in the Forssa Sub-Region, Porvoo, and Vihti. These localities are involved in the pilot project Municipal Action Plans in the Violence Sector launched by the Ministry of Social Affairs and Health. Additionally, local action to combat violence has been taken in areas such as Central Häme, Kymenlaakso, and South Karelia.

Non-governmental organizations have also been active in efforts to reduce domestic violence and develop various models for caring for the victims and perpetrators of violence. Now the time has come to spread the good practices and approaches throughout the Province and to work together with other Provinces at a national level.

The vision for the year 2008 entertained by the project to prevent partner and domestic violence is that all the municipalities within the Province of Southern Finland are actively involved in at least one of inter-disciplinary teams of experts that are responsible for development and/or training related to the prevention of partner violence and the provision of regional care services for those exposed to violence.